

Snježana Oset*

PREKRŠAJNOPRAVNA ZAŠTITA OD NASILJA U OBITELJI

Tema ovog rada je uloga prekršajnog sudovanja u suzbijanju nasilja u obitelji, s osvrtom na kaznenopravnu zaštitu. Prije svega navode se glavni elementi pravnog okvira isticanjem međunarodnih ugovora koji se direktno ili indirektno odnose na područje zaštite od nasilja u obitelji, kao i propisi Republike Hrvatske koji se odnose na istaknuto područje prekršajnogpravne zaštite. Razlika prekršajnogpravne i kaznenopravne zaštite, granice okvira zaštite te isprepletanje tih dvaju područja prikazani su primjerom presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske u svjetlu presuda Europskog suda za ljudska prava. Isto tako primjera radi dani su opisi pojedinih modaliteta počinjenja nasilja u obitelji kao prekršaja. Posebno su navedeni brožčani pokazatelji prekršaja nasilja u obitelji i brožčani pokazatelji kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji kako bismo usporedili kretanje broja osuđenih osoba kroz promatrano razdoblje u oba područja pravne zaštite. Isticanjem zakonom propisanih mehanizama reakcije na počinjeno nasilje te mogućnosti represivnih mjera prema počinitelju i zaštita žrtve naglašen je potencijal učinkovitog suzbijanja nasilja u obitelji u prekršajnom suđenju.

1. UVOD

Obitelj, kolijevka razvoja čovjeka kao pojedinca ne samo u fiziološkom nego i karakternom i duhovnom smislu nesporno zaslužuje najvišu zaštitu svake države. Skladne, podržavajuće obitelji u kojima vladaju odnosi međusobnog poštovanja, ispravnog djelovanja, zaštite, istine, uvažavanja, mira, ljubavi i nenasilja zaštitni su čimbenici razvoja pojedinca istih takvih kvaliteta, tako da možemo reći da je mir i nenasilje u obitelji garancija mira i nenasilja u državi, a mir i nenasilje u svakoj državi garancija su mira i nenasilja u svijetu. Sve su to poznate i općeprihvaćene istine, u svim svjetskim religijama i drevnim filozofijama, visokopostavljeni ideali, težnja čovjeka prema istinskim ljudskim vrijednostima koje su prepoznate kao temeljne ljudske vrijed-

* Snježana Oset, sutkinja Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske

nosti, zaštićene mnogim međunarodnim dokumentima. Dobrobit, sklad i sreća društva ili naroda ovise o dobrobiti, skladu i sreći obitelji. Mnogi racionalisti sumnjaju u mogućnost postizanja tako visokopostavljenih ideala ističući da živimo u stvarnosti u kojoj prevladava, kako na mikro tako i na makrorazini, ponašanje bez poštovanja etičkih načela, nasilje u najrazličitijim pojavnim oblicima u svim segmentima društvenog života, promiskuitet, ovisnost o drogama i mnogi drugi oblici neprihvatljivog ponašanja. Svjesni smo velike uloge medija u formiranju ponašanja pojedinca, skupine ljudi, pa čak i naroda u situaciji svakodnevne izloženosti mnogobrojnim sugestivnim reklamama i sublimiranim porukama koje ljude usmjeravaju prema sve većem konzumerizmu zadovoljavanjem osjetilnih potreba. Sve navedeno proces je koji je doživio ekspanziju naglim ekonomskim razvojem usmjerenim na materijalne vrijednosti i stvarajući tome prilagođene obrasce ponašanja. Sveprisutna ekonomska kriza upozorava na nužnost mijenjanja ponašanja čovjeka koja su ga dovela u stanje visoke frustracije, nezadovoljstva i ekspanzije nasilja. Opće je poznato iskustvo da u čovjeku postoji jak otpor promjeni navika u mišljenju, riječima i djelima koje su se razvijale godinama i prenosile generacijama, što odgojem, što utjecajem društvene zajednice. Ipak suvremeno iskustvo dokazuje da je sve moguće ako dovoljno uporno ulažemo napor prema jasno definiranom cilju uz odgovarajuću institucionalnu podršku. Najbolji je primjer upravo razvijanje senzibiliteta prema neprihvatljivosti bilo kakvog oblika nasilja u obitelji i stalno pomicanje granice tolerancije. Stvaranje nenasilnog društva započelo je u trenutku neprihvatanja nasilja u obitelji, najprije na razini međunarodne zajednice, nakon čega i na nacionalnoj razini. Svi obrasci ponašanja stvarani odgojem u obitelji reflektiraju se na socijalne odnose, a posebno istaknutu ulogu imaju žene, iako su nasilju u obitelji izloženi svi članovi bez obzira na spol i dob. Može se postaviti pitanje zašto posebno potencirati žene kao žrtve nasilja na koje se odnosi najveći broj međunarodnih dokumenata koji ističu važnost i nužnost zaštite žena od svih oblika nasilja. Brojčani pokazatelji istraživanja, ne samo na nacionalnoj nego i na međunarodnoj razini, nedvojbeno upućuju na to da su žene u većem broju izložene svim vrstama nasilja, na isti način ženska djeca u odnosu na mušku djecu. Stoga je mir na lokalnoj, državnoj, regionalnoj i globalnoj razini moguće postići poticanjem i omogućavanjem napretka žena koje su prepoznate kao osnovna snaga u preuzimanju vodeće uloge u rješavanju konflikta i unaprjeđenju trajnog mira na svim razinama. Društveni stavovi permanentno evoluiraju prema moralnosti i neprihvatljivosti obiteljskog nasilja, tako da nasilje u obitelji kao pojava izaziva sve jače moralne reakcije.

Svi pojavnici oblici nasilja govor su mržnje, neprihvatljiv u suvremenom društvu. Zaštitu od nasilja u obitelji nesporno možemo svrstati u zaštitu temeljnih ljudskih prava kojima je posvećena posebna pažnja najvišim pravnim aktom nacionalnog prava Ustavom Republike Hrvatske. Iako nasilje u širem

smislu predstavlja oblik diskriminacije bez obzira na spol i dob, činjenica da su nasiljem u obitelji u većini slučajeva pogođene žene rezultira i nešto drugačijim pristupom biti samog problema jer se zadire u ravnopravnost spolova kao jedno od temeljnih konvencijskih prava zaštićenih međunarodnim ugovorima. Obiteljsko nasilje uključuje različite oblike nasilnog ponašanja nad različitim kategorijama žrtava. Pokazatelji moći koji prevladavaju u nasilnim odnosima između članova obitelji razlikuju se kao i širi oblici društveno definiranih odnosa moći, zlostavljanja i iskorištavanja žena, djece i starijih. Nasilje u obitelji koje se odvija nad žrtvama svih generacija odvija se nad oba spola, a čine ga oba spola. Ulaskom u punopravno članstvo Europske unije Republika Hrvatska preuzima dodatne obveze u promicanju i zaštiti ravnopravnosti spolova kao i zaštiti od nasilja u obitelji.

U svjetlu specifičnog pristupa *Vijeće Europe donijelo je Strategiju za ravnopravnost spolova od 2014. do 2015. godine*, koja pomaže još transparentnije sagledati važnost potenciranja suzbijanja pojave nasilja u obitelji.¹ *Nasilje nad ženama, povreda temeljnih ljudskih prava*, prepoznato je kao najizraženiji primjer nejednake raspodjele moći između muškarca i žene i povreda ljudskih prava uopće. Žene su diskriminirane iz različitih razloga (članak 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava... i članak 4.3. Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – Istarska konvencija), zbog čega je važno boriti se protiv diskriminacije žena jer je postizanje ravnopravnosti spolova ključno za zaštitu ljudskih prava, demokraciju u svim sferama života i poštovanje vladavine prava. Vijeće Europe preuzelo je vodeću ulogu u području ljudskih prava i ravnopravnosti spolova stvaranjem čvrstog pravnog i političkog okvira kako bi se države članice približile stvarnoj ravnopravnosti spolova. Komisija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe ima glavnu ulogu u vrednovanju programa za ravnopravnost spolova. Realizacija ravnopravnosti spolova u državama članicama ostvarit će se kroz realizaciju pet strateških ciljeva: *borbu protiv rodni stereotipa² i seksizma, prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama, zajamčen ravnopravan pristup*

¹ U Strategiji se ističe da ravnopravnost spolova označuje jednaku vidljivost, osnaživanje, odgovornost te zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života, ravnopravan pristup sredstvima te jednaku raspodjelu sredstava ženama i muškarcima. Ističe se da su unatoč vidljivom napretku razlike među spolovima još uvijek prisutne, pa u mnogim područjima društvenog života muškarci zadržavaju svoje tradicionalne uloge i ograničavaju mogućnost žena da potvrde svoja temeljna prava mogućnošću izbora i poduzimanja radnji koje se odnose na vlastitu osobu, položaj u kućanstvu te vlastiti položaj u javnoj sferi.

² *Rodni stereotipi* kao prethodno formirane ideje prema kojima su muškarcima i ženama proizvoljno dodijeljene karakteristike koje određuju i ograničavaju njihov spol ograničavaju razvoj prirodnih talenata djevojčica i dječaka, žena i muškaraca, njihova odgojna i profesionalna iskustva, sve u nastojanju opravdavanja i održavanja povijesnih odnosa u kojima muškarci imaju moć nad ženama kao i seksističkih stavova koji priječe napredovanje žena.

žena pravosudnim tijelima, postizanje ravnoteže u zastupljenosti žena i muškaraca pri donošenju odluka u političkom i javnom sektoru i uvođenje načela ravnopravnosti spolova u cjelokupnu politiku i mjere, a uključivat će i pitanje višestruke diskriminacije, uzimajući u obzir specifična prava i potrebe žena i muškaraca tijekom života.

Rasprostranjenost nasilja nad ženama prepoznata je kao velik problem u svim državama članicama Vijeća Europe jer uzrokuje pogubne posljedice ne samo ženama nego i gospodarstvu država. Sve to, s ciljem promjene neprihvatljivog postojećeg stanja, rezultiralo je *Konvencijom Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (Istambulska konvencija) koja je otvorena za potpisivanje u svibnju 2011. godine te predstavlja najdalekosežniji međunarodni sporazum koji se bavi ozbiljnim kršenjem ljudskih prava. Između ostalih ciljeva, cilj je promicanje Istambulske konvencije izvan Europe i suradnja s državama koje nisu članice Vijeća Europe.

Ravnoteža u zastupljenosti žena i muškaraca pri donošenju odluka u javnom i političkom životu može biti od utjecaja na razvoj samopouzdanja i podizanje razine svjesnosti u donošenju odluka u drugim segmentima života, pa tako i u obitelji. Sve to vodi do odustanka od tolerancije bilo kojeg oblika diskriminacije. Međutim *uvođenje načela ravnopravnosti spolova* s ciljem uključivanja gledišta ravnopravnosti spolova u cjelokupnu politiku na svim razinama predstavlja teškoću čak kod najangažiranijih država članica.

2. PRAVNI OKVIR

2.1. Međunarodni ugovori

Međunarodno pravo kroz međunarodne ugovore izražava stav da čovjek kao pojedinac sa svim pravima i dužnostima prelazi iz nadležnosti nacionalnih poredaka u nadležnost međunarodnog prava. U području zaštite ljudskih prava vodeće mjesto zauzima *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*³, skraćeno: *Europska konvencija o ljudskim pravima*. Konvencija, donesena od Vijeća Europe 1950. godine, temelj je osnivanja i djelovanja Europskog suda za ljudska prava, članice Konvencije su države članice

³ Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

O pravnoj zaštiti obitelji kroz međunarodne ugovore vidjeti više V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: *Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

O poredbenopravnim rješenjima može se vidjeti: S. Vračan: *Procesnopravne mjere protiv počinitelja obiteljskog nasilja*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 1/2009, str. 179-213, posebno str. 181-200.

Vijeća Europe, a pristupanje Konvenciji uvjet je njegova članstva. Temeljna prava i slobode sadržani su u člancima 2. do 18., između ostalog: *pravo na život (članak 2.), sloboda i sigurnost (članak 5.), poštovanje privatnog i obiteljskog života (članak 18.), brak (članak 12.) i jednakost supružnika (Protokol 7).*

U kontekstu učinkovitog suzbijanja nasilja u obitelji važna je i pravilna interpretacija odredbi Konvencije koja promovira temeljna ljudska prava zaštićena našim nacionalnim zakonodavstvom kroz odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i Kaznenog zakona.⁴

Pravo na jednakost nesporno je temeljno pravo čovjeka i osnova socijalne pravde. Međunarodni ugovori o zaštiti ljudskih prava obvezuju stoga države potpisnice na uvođenje nediskriminirajućeg zakonodavstva i osiguravanje jednakih prava za žene i muškarce kako bi im osigurale život bez diskriminacije.

*Ratifikacijom Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)*⁵ *Republika Hrvatska osudila je diskriminaciju žena* te pokazala odlučnost da ženama osigura jednako sudjelovanje u svim područjima života, društvenom, gospodarskom, kulturnom i političkom.⁶ Opća preporuka br. 19. iz 1992. godine Odbora Ujedinjenih naroda za uklanjanje diskriminacije žena, u okviru definicije diskriminacije, ističe nasilje nad ženama kao „spolno utemeljeno nasilje, koje je usmjereno protiv žena zato što su ženskog spola te neproporcionalno pogađa žene, a uključuje djela ili pokušaje primjene fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja“. Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993. godine nasilje nad ženama definira kao: „... bilo kakav akt nasilja koje se temelji na rodu i spolu, a koji kao posljedicu ima, ili je vjerojatno da će imati, fizičku, seksualnu ili psihološku štetu ili patnju u žena, uključujući prijetnje takvim radnjama, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu.“ Preporuka Rec(2002)5 Odbora ministara Europe definira nasilje u obitelji kao „nasilje koje se događa u obitelji ili kućanstvu, uključujući fizičku i mentalnu agresiju, emocionalno i psihološko zlostavljanje, silovanje i seksualno zlostavljanje, incest, silovanje među supružnicima, stalnim ili povremenim partnerima i ukućanima, zločine počinjene radi časti, žensku genitalnu i seksualnu mutilaciju i ostale tradicionalne obi-

⁴ Način interpretiranja izražen je kroz presudu Europskog suda za ljudska prava *Tyler vs UK* u kojoj se ističe da je Konvencija „živi instrument koji se mora interpretirati u svjetlu uvjeta sadašnjice“ s iznimkom odredbi koje se odnose na mehanizam zaštite prava.

⁵ Usvojena je na Općoj skupštini UN, 4. siječnja 2012.

⁶ Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena pod diskriminacijom žena razumije „svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.“

čaje štetne za žene, kao što su prisilni brakovi“. Pekinška platforma iz 1995. godine definira nasilje u obitelji kao „bilo koji čin rodno temeljenog nasilja koje rezultira, ili bi moglo rezultirati, u fizičkoj, seksualnoj ili psihološkoj šteti i patnji žena, uključujući prijetnje takvim činom, prinudom ili samovoljnim lišavanjem slobode, u javnom i privatnom životu“. Rezolucija o ljudskim pravima 2005/41, prihvaćena na 57. zasjedanju Vijeća za ljudska prava 19. travnja 2005., potvrđuje i prihvaća pojam „nasilja prema ženama“ objedinjujući sve dosad nabrojene opise te dodajući nove.⁷ Razmatrajući drugo i treće periodično izvješće Republike Hrvatske o provedbi Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena za razdoblje od 1995. do 2003. godine, Odbor Ujedinjenih naroda za ukidanje svih oblika diskriminacije žena usvojio je, na 673. i 674. sjednici 18. siječnja 2005., Zaključne komentare za Republiku Hrvatsku na svim područjima djelovanja. Posebice se ističu komentari 31. i 32. jer se odnose na obiteljsko nasilje i nasilje nad ženama.⁸ Sudionici Druge ministarske konferencije o jačanju uloge žena u društvu, održane 11. i 12. studenoga 2009. u Marrakeshu, potvrdili su svoju predanost promicanju zakonske i stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca te poštovanju građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava žena i muškaraca na način kako su definirani u međunarodnim instrumentima usmjerenim na ljudska prava, među ostalim uključujući Konvenciju UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Pekinškoj platformi za djelovanje te Milenijskoj deklaraciji i

⁷ „...bilo koji čin rodno utemeljenog nasilja koji rezultira, ili je izgledno da će rezultirati, fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žena, uključujući i prijetnje takvim činovima, prisilu ili neosnovano lišavanje slobode bez obzira na to dolazi li do nasilja u javnoj ili privatnoj sferi života te obuhvaća, ali se ne ograničava na, obiteljsko nasilje, zločine počinjene u ime časti, zločine počinjene iz strasti, trgovinu ženama i djevojkama, tradicionalne prakse štetne za žene i djevojke, uključujući genitalno sakaćenje žena, rano i prisilno sklapanje brakova, čedomorstvo ženske djece, nasilje i smrt povezane s mirazom, napade kiselinama i nasilje povezano s komercijalnim seksualnim iskorištavanjem, kao i ekonomsko iskorištavanje.“

⁸ Odbor u komentaru 31. navodi: „Priznajući napore države stranke da počne rješavati pitanje nasilja nad ženama, Odbor je zabrinut zbog velike učestalosti nasilja u obitelji, ograničenog broja skloništa namijenjenih ženama žrtvama nasilja te pomanjkanja jasnih postupaka ili protokola za primjenu zakona i osoblja zdravstvene njege koje je odgovorno za slučajeve nasilja u obitelji. Odbor je također zabrinut zbog skupoće zastupanja pred sudovima, što može biti preprekom da žene žrtve nasilja traže zaštitu putem pravnog poretka.“ U komentaru 32. „Odbor potiče državu stranku da pruži visoki prioritet provedbi Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i da s njim u potpunosti upozna javne djelatnike i društvo općenito te da žurno dovrši i provede nacionalnu strategiju za zaštitu od nasilja u obitelji, koja je u pripremi. Odbor poziva državu stranku da osigura da se nasilje u obitelji progoni i kazni te da ženama olakša pristup pravnoj pomoći, potiče državu stranku da osigura dovoljno skloništa dostupnih ženama žrtvama nasilja, da osigura da javni djelatnici, posebno osoblje odgovorno za provođenje zakona, sudstvo, zdravstveni i socijalni radnici, budu u potpunosti upoznati s mjerodavnim zakonskim odredbama i da razviju osjećaj za sve oblike nasilja nad ženama te da na njih odgovore na odgovarajući način.“

Milenijskim razvojnim ciljevima.⁹ Posebno se ističe i Konvencija o pravima djeteta (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 12/93).¹⁰

Najnoviji međunarodni ugovor *Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – Istambulska konvencija*, stupila je na snagu 1. kolovoza 2014.¹¹ Konvencija kao međunarodni ugovor predstavlja pravni okvir za sankcioniranje svih oblika nasilja nad ženama, nasilja u obitelji, u oružanim sukobima i u miru. Zaštita koju osigurava odnosi se na sprječavanje nasilja, direktnu zaštitu od nasilja, progon i kažnjavanje počinitelja nasilja i učinkovit sustav praćenja primjene Konvencije. Konvencijom će se uspostaviti međunarodni nadzorni mehanizmi, skupina neovisnih stručnjaka (GREVIO) koja će nadzirati provedbu Konvencije na nacionalnoj razini. Svrha Konvencije je doprinos suzbijanju svih vrsta diskriminacije žena (članak 1.), promicanje pune ravnopravnosti žena i muškaraca, osnaživanje žena zaštitom od svih oblika nasilja, sprječavanje nasilja, progon počinitelja, uklanjanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, kreiranje sveobuhvatnog okvira, politike i mjera za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja, pružanje potpore i pomoći organizacijama i tijelima nadležnim za provedbu zakona učinkovitom suradnjom radi usvajanja sveobuhvatnog pristupa suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te promicanje međunarodne suradnje.¹²

⁹ Među zaključcima Konferencije posebno se ističe i potreba jednakog sudjelovanja žena i muškaraca u svim područjima života kao ključnog elementa demokracije, poštovanja ljudskih prava i održivog razvoja. Kao posebnu predanost sudionici Konferencije istaknuli su, među ostalim, građanska i politička prava, odnosno primjenu obveza prema međunarodnim konvencijama koje promiču potpuno uživanje ljudskih prava žena te iskorjenjivanje svih vrsta nasilja nad ženama i djevojčicama.

¹⁰ Članak 3. Konvencije propisuje da u svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna pravna ili zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta mora imati prednost; članak 12. stavak 1. ističe da će države stranke djetetu koje je kadro oblikovati vlastito mišljenje osigurati pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose te ih uvažavati u skladu s dobi i zrelošću, a stavak 2. istog članka određuje da se u tu svrhu djetetu izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njega odnosi na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.

¹¹ Konvencija stupa na snagu nakon što je ratificira, prihvati ili odobri deset država od kojih je barem osam članica Vijeća Europe. Ratifikacijom Andore 22. travnja 2014. kao desete države iniciran je postupak stupanja Konvencije na snagu te je 1. kolovoza 2014. postala obvezujući pravni dokument za sve zemlje koje su ju ratificirale. Republika Hrvatska jedna je od 36 država supotpisnica. Konvenciju je donio Odbor ministarskih zastupnika Vijeća Europe u travnju 2011. godine te je otvorena za potpisivanje na 121. sastanku Odbora ministara Vijeća Europe održanom u Istanbulu u svibnju iste godine.

¹² Hrvatska je, kao 26. država članica Vijeća Europe, 22. siječnja 2013. potpisala Konvenciju pridruživši se tako ostalim državama u spremnosti daljnjeg unaprjeđenja sustava sprječavanja i borbe protiv rodno uvjetovanog nasilja.

2.2. Nacionalno pravo

Ustavom Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/ 97, 113/00, 28/01, 76/10 i 5/14) kao najvišim pravnim aktom posebna se pažnja poklanja zaštiti ljudskih prava, suzbijanju diskriminacije i sprječavanju zlostavljanja. Temeljem članka 1. Ustava Hrvatska je određena kao socijalna država, a prema članku 14. sve su osobe jednake pred zakonom. Članak 3. Ustava kao jednu od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske ističe ravnopravnost spolova. Odredbe Ustava i domaćeg zakonodavstva, propisujući zabranu bilo kakvog oblika nasilja, uvažavaju odredbe međunarodnih ugovora, deklaracija, preporuka i konvencija. Sudovi trebaju voditi postupak u svjetlu ustavnog prava iz članka 29. stavka 1. Ustava koji se odnosi na postupovna jamstva pravičnog suđenja, što znači da sudovi u postupku moraju osigurati jednakost stranaka u mogućnosti korištenja procesnih sredstava (*jednakost oružja, jednakost sredstava*).¹³ Nadalje, članak 35. Ustava svakome jamči poštovanje obiteljskog života, a temeljna je svrha tog ustavnog i konvencijskog jamstva zaštita pojedinaca od neosnovanog miješanja države u njihovo pravo na obiteljski život.

Prema odluci Ustavnog suda U-III-2182/2014, poštovanje obiteljskog života kao Ustavom zajamčenog prava državi nameće pozitivne i negativne obveze.¹⁴ Pozitivne obveze države manifestiraju se kroz dužnost države da aktivno djeluje kako bi osigurala djelotvornu zaštitu obiteljskog života svojih građana. Te su obveze propisane člankom 61.: „*Obitelj je pod osobitom zaštitom države.*“ i člankom 62.: „*Država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče pravo na dostojan život.*“ U odnosu na pozitivne obveze Ustavni sud primjećuje da je pojam „štovanja“ obiteljskog života neodređen te da se uvijek mora voditi računa da se ta obveza države razlikuje od slučaja do slučaja. Ujedno smatra da država ima široko područje slobode prosudbe pri uređivanju tog pitanja odnosno pri odlučivanju o tome koje aktivnosti ili mjere treba poduzeti radi ostvarivanja ustavnog jamstva iz članka 35. Ustava, pri čemu se uvažavaju i postojeće mogućnosti društvene zajednice i njezinih pojedinaca

Prema toj odluci, za razliku od pozitivnih obveza, negativne obveze obuhvaćaju dužnost države da se suzdrži od miješanja u obiteljski život pojedinca, osim u slučaju propisanim zakonom (članak 61. stavak 2. Ustava) i u skladu

¹³ Naime, načelo jednakosti sredstava konstitutivni je element prava na pravično suđenje i nužno obuhvaća mogućnost stranaka, u konkretnom slučaju u odnosu na nasilje u obitelji okrivljenika, oštećenika i tužitelja, da predlažu dokaze te da ih sud ne stavlja u bitno lošiji položaj od suprotne strane (Europski sud za ljudska prava, predmet *Perić protiv Hrvatske*, presuda od 27. ožujka 2008., povreda članka 6. stavka 1. Konvencije).

¹⁴ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III-2182/2014, Narodne novine broj 108/14.

s načelom razmjernosti (članak 16. Ustava), sve u svjetlu članka 1. stavka 1. Ustava.

Učinkovitost države u sprječavanju nasilja u obitelji, u svezi s naprijed istaknutim, može se procjenjivati kroz interakciju pozitivnih i negativnih obveza države izraženih u zakonskim propisima.

Zakoni kroz koje država na jasan način izražava represivan stav prema nasilju u obitelji jesu Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj 137/09, 60/10 – ispravak Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, u daljnjem tekstu ZZNO/09), Prekršajni zakon (Narodne novine broj 107/07, 39/13 i 157/13, u daljnjem tekstu PZ/07), Kazneni zakon (Narodne novine broj 125/11 i 144/12, u daljnjem tekstu KZ/11) i Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 – pročišćeni tekst, 143/12, 56/13 i 145/13). Prije konkretiziranja važnosti, usporedbe prekršajnoppravne i kaznenopravne zaštite od nasilja u obitelji te interakcije tih dvaju područja suđenja potrebno je istaknuti i druge zakone koji na direktan ili indirektan način daju okvir i instrumente učinkovitosti postizanja cilja suzbijanja nasilja u obitelji, posebice Obiteljski zakon (Narodne novine broj 75/14)¹⁵, Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (Narodne novine broj 92/14)¹⁶, Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine broj 157/13), a Zakon o zaštiti svjedoka (Narodne novine broj 163/03) i Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (Narodne novine broj 80/08 i 27/11) pružaju posebnu zaštitu žrtvama nasilja u obitelji.

Osim zakona, poseban doprinos Republike Hrvatske u naporu isticanja važnosti prevencije i suzbijanja svih oblika diskriminacije i kršenja ljudskih prava kroz čin nasilja u obitelji te organiziranu i učinkovitu institucionalnu povezanost, donijela je Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine (Narodne novine broj 20/11.) i Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koji je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2005. godine te njegove izmjene 2006. godine. Svrha je Protokola osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji te pomoći počiniteljima u promjeni njihovog ponašanja odnosno promjeni vrijednosnog sustava u cilju nenasilnog rješavanja sukoba i uvažavanja ravnopravnosti spolova.

¹⁵ Osim drugih temeljnih načela propisano je *načelo ravnopravnosti žene i muškarca*, a posebno je naglašena *zabrana tjelesnog kažnjavanja djeteta, ponižavajućeg postupanja, primjena psihičke prisile te dužnost zaštite od takvog postupanja drugih osoba* (članak 94. stavak 2.).

¹⁶ Zakon zabranjuje svaki oblik nasilja u zajednici obiteljskog života, a prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u njoj uređuje se posebnim zakonom, zabranjen je svaki oblik diskriminacije, izravne i neizravne, temeljem sklopljenog životnog partnerstva, seksualne orijentacije i rodnog identiteta (članak 6.).

2.3. Razvoj i promjene prekršajnog i kaznenog okvira zaštite – s osvrtom na prekršajnoppravnu sudsku praksu

Evolucija suvremene društvene svijesti, devedesetih godina prošlog stoljeća, manifestirala se kroz jasno izraženi stav neprihvatanja i netoleriranja nasilja u obitelji. Ponašanje koje se tradicionalno tretiralo kao privatna stvar obitelji skrivena od javnosti dobilo je značaj javnog interesa. Potreba suzbijanja nasilja u obitelji postaje odgovornost države koja ima pravo i obvezu intervenirati u odnose u obitelji s ciljem suzbijanja nasilja, a prednost treba dati prije svega zaštiti žrtve.¹⁷

Prvi korak prema represivnom djelovanju na takva ponašanja učinjen je donošenjem Obiteljskog zakona (Narodne novine broj 162/97, u daljnjem tekstu OZ/97) koji je u članku 118. propisao: „... u obitelji je zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji“. Ova pravna norma bila je usko ograničena na punoljetne članove obitelji, dakle ne i na malodobnu djecu. Podnormiranost je ograničavala učinkovitu primjenu Zakona osobito imajući u vidu da Zakon nije odredio krug osoba na koji se primjenjuje ni ponašanja koja se smatraju nasiljem u obitelji. Dodatni problem u primjeni bila je odredba članka 362. kojom je propisano da će se bračni drug ili bilo koji punoljetni član obitelji koji se protivno članku 118. Zakona u obitelji nasilnički ponaša kazniti za prekršaj kaznom zatvora u trajanju od 30 dana.

Na taj način propisana kazna bila je u suprotnosti sa Zakonom o prekršajima (Narodne novine broj 2/73, 5/73, 9/80, 25/84, 52/87, 43/89, 8/90, 39/90, 41/90, 91/92 i 33/95) koji je kao temeljni zakon propisivao da je glavna kazna koja se može propisati za prekršaj novčana kazna te da je kazna zatvora alternativna kazna koja se može propisati u rasponu, dakle ne u određenom trajanju kao jedina kazna na način kao što je propisivao OZ/97. Sve navedene nedostatke morala je premostiti sudska praksa kako bi, koliko god je to bilo moguće, s obzirom na podnormiranost i neusklađenost s temeljnim zakonom, započeo proces suzbijanja nasilja u obitelji.

Daljnji napredak učinjen je 2000. godine kada je Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (Narodne novine broj 129/00) u Kazneni zakon (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, u daljnjem tekstu – KZ/97) uvedeno novo kazneno djelo u skupini kaznenih djela protiv obitelji: „nasilničko ponašanje u obitelji“ (čl. 215.a KZ/97):

¹⁷ S. Vračan: Procesnopravne mjere protiv počinitelja obiteljskog nasilja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 1/2009, str. 179-213.

O kaznenopravnoj zaštiti od nasilja u obitelji vidjeti više: V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

„Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.“ Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (Narodne novine broj 71/06), iako nije mijenjan sadržaj inkriminacije, povećan je kazneni okvir tako da se počinitelju može izreći kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Nakon propisivanja nasilničkog ponašanja u obitelji kao kaznenog djela započeo je proces isprepletanja kaznenog i prekršajnog suđenja jer je uska granica, koja vrlo često i nije određiva, između radnji nasilničkog ponašanja u obitelji koje spadaju u domenu kaznenopravne ili prekršajnopravne zaštite.¹⁸

Prekršajnoppravna sudska praksa upozoravala je na velike teškoće u sankcioniranju prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji temeljem OZ/97 iz naprijed navedenih razloga. Zbog izostanka odgovarajućih zakonskih rješenja u prekršajnopravnom području, prekršajni sudovi odredili su krug osoba koje čine obitelj i na koje se primjenjuje članak 362. OZ/97 u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (Narodne novine broj 129/00) kojim je u članku 89. dodan stavak 30. koji glasi: „Članovi obitelji u smislu ovog Zakona jesu: bračni i izvanbračni drug, rođak po krvi u ravnoj lozi, posvojitelj i posvojenik, rođak u pobočnoj lozi do trećeg stupnja zaključno i srodnik po tazbini do drugog stupnja zaključno, a žive u zajedničkom kućanstvu.“ Zajedničko kućanstvo kao uvjet određivanja kruga osoba koje spadaju u zonu prekršajnog kažnjavanja prekršajnoppravna sudska praksa odredila je i prije donošenja izmjena Kaznenog zakona. No, relativno brzo taj kriterij doveden je u pitanje jer je isto tako kroz sudsku praksu uočeno da se najveći broj radnji nasilničkog ponašanja događa između bivših bračnih ili izvanbračnih partnera koji više ne žive u zajedničkom kućanstvu, ali i između srodnika u ravnoj lozi i rođaka u pobočnoj liniji. Još jedna pozitivna novina Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona svakako je izmjena članka 71. kojem je dodana nova točka e) kojom se kao sigurnosna mjera propisuje „sudjelovanje u postupku psihosocijalne terapije u specijaliziranim ustanovama u okviru nadležnih državnih tijela radi otklanjanja nasilničkog ponašanja.“ Sve navedeno dodatno je upućivalo na podnormiranost prekršajnog zakonskog okvira, koja zasigurno nije pridonijela suzbijanju pojave nasilničkog ponašanja u obitelji, osobito ako se uzme u obzir da – iako su modaliteti radnje nasilničkog ponašanja u obitelji kao kaznenog djela i kao prekršaja vrlo slični, ponekad u osnovi isti – kazneno djelo kao posljedicu propisuje dovođenje člana obitelji u

¹⁸ O razgraničenju kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji od nasilja u obitelji kao prekršaja vidjeti: V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

ponižavajući položaj. Prema *Turković*, dovođenje u ponižavajući položaj kao posljedicu ima gubitak samopoštovanja.¹⁹ Vrhovni sud osnovu razlikovanja traži u intenzitetu radnje navodeći kako je nužno da *radnja bude određenog intenziteta, većinom da se ponavlja u određenim vremenskim razmacima (koji ne smiju biti predugi), pri čemu njezin modus operandi može i varirati* (VSRH, III-Kr-149/08-3). Ima li se u vidu da se osnova razlikovanja traži u intenzitetu radnje (za prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji dovoljan je jednokratni čin nasilja i nije potrebno utvrđivati da je žrtva dovedena u ponižavajući položaj kao niti da je riječ o osobito drskom ponašanju), upravo je područje prekršajnog suđenja podobno za preventivno djelovanje kada se nasilje u obitelji događa (ili evidentira) prvi put, čime se otvara prostor za poduzimanje niza preventivnih mjera kroz katalog sankcija, osobito propisivanjem zaštitnih mjera kojima se zaštićuje žrtva nasilja, ali i djeluje na počinitelja da se ubuduće kloni nasilničkog ponašanja. Pravodobnom i učinkovitom reakcijom na prvu pojavu nasilničkog ponašanja u obitelji koje je još uvijek u sferi prekršaja može se učinkovito prevenirati činjenje najtežih kaznenih djela. Unatoč svemu tome i porastu broja prekršaja te vrste, prošlo je duže vrijeme do odgovarajuće reakcije, donošenja Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj 116/03, nastavno ZZNO/03).

Ovim se Zakonom određuje pojam nasilja u obitelji, krug osoba koje se smatraju članovima obitelji, propisuje se način zaštite članova obitelji te vrste i svrha prekršajnopravnih sankcija, a posebno je propisano da su svi postupci koji se vode prema tom Zakonu hitne naravi.

Prema ZZNO/03, obitelj čine: muž i žena u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s četvrtim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem, osobe koje su živjele zajedno u obiteljskoj ili izvanbračnoj zajednici i njihova djeca te osobe koje imaju zajedničku djecu, posvojitelj i posvojenik, skrbnik i štíćenik. Uspoređujući krug osoba određen KZ/97 i krug osoba prema ZZNO/03, razvidno je da je potonji zakon odredio širi krug osoba time što je primjena Zakona proširena na srodnike po krvi u pobočnoj lozi zaključno s četvrtim stupnjem (KZ/97 – zaključno s trećim stupnjem), osobe koje su živjele zajedno u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici i njihovu djecu, osobe koje imaju zajedničku djecu, skrbnika i štíćenika. Preduvjet primjene nije život u zajedničkom kućanstvu,²⁰ proteže se i na osobe koje više ne žive zajedno kao i na osobe koje imaju

¹⁹ V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

²⁰ Prema S. Vračan (Procesnopravne mjere protiv počinitelja obiteljskog nasilja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 1/2009, str. 179-213), treba brisati tekst KZ-a koji kao članove obitelji naznačuje samo one osobe koje žive u zajedničkom kućan-

zajedničku djecu bez obzira na to što ne žive u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici niti su ikada živjele. Na taj način prema kriteriju zajedničkog djeteta obuhvaćene su i osobe koje imaju zajedničku djecu od kojih je jedna osoba u braku, a druga ne, ili su obje osobe u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici s trećim osobama. Uz to, u krug osoba koje prema Zakonu predstavljaju obitelj određeni su i skrbnik i štitićenik. Tako prošireni krug osoba rezultirao je velikim porastom broja prijavljenih osoba zbog prekršaja nasilja u obitelji, a znatan broj prekršaja odnosi se upravo na osobe koje ne žive u zajedničkom kućanstvu, primjerice braću i sestre koji svojim ponašanjem čine radnje opisane kao nasilje u obitelji kroz neriješene sukobe oko podjele imovine, slijedom čega je prekršajni postupak u velikom broju predmeta vođen protiv više supočinitelja.

ZZNO/03 kao nasilje u obitelji određuje: „...svaka primjena fizičke sile ili psihičke prisile na integritet osobe, svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti fizičku i psihičku bol, prouzročenje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva, fizički napad bez obzira da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim nazivima i drugi načini grubog uznemiravanja, spolno uznemiravanje, uhođenje i svi drugi načini uznemiravanja, protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama, oštećenje ili uništenje imovine ili pokušaj da se to učini.“

Zakon je posebno propisao da je svrha propisivanja, izricanja i primjene prekršajnopravnih sankcija osobita zaštita obitelji i članova obitelji ugroženih nasiljem, ostvarivanje i promicanje zdravog i harmoničnog života unutar obitelji te poštovanje pravnog sustava, a prekršajnopravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji su novčana kazna i kazna zatvora te zaštitne mjere. Za prekršaje propisane Zakonom može se izreći novčana kazna od 1 000 do 10 000 kuna ili kazna zatvora do 60 dana, a zaštitne mjere koje se mogu izreći počinitelju jesu: zaštitna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana, zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, obvezno liječenje od ovisnosti, oduzimanje predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja. Svrha je zaštitnih mjera: *„... da se njihovom primjenom spriječi nasilje u obitelji, osigura nužna zaštita zdravlja i sigurnosti osobe koja je izložena nasilju te otklone okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja“*. Isto tako Zakon je propisao da će se počinitelj nasilja u obitelji koji ne postupi u skladu s izrečenim zaštitnim mjerama kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu

stvu jer je vrlo često nasilje između bivših (izvan)bračnih partnera koji u takvom kućanstvu više ne žive.

koji ne može biti manji od 3 000 kuna ili kaznom zatvora od najmanje 40 dana. Prema ZZNO/03, za počinjeni prekršaj nasilja u obitelji može biti prekršajno odgovoran i maloljetni počinitelj. Prema maloljetnim počiniteljima u vrijeme primjene tog Zakona sudovi su bili obvezni primijeniti *lex specialis*, materijalne i postupovne odredbe tada važećeg Zakona o prekršajima (Narodne novine broj 88/02 i 122/02, u daljnjem tekstu ZOP/02) koje su u materijalnom dijelu propisivale poseban katalog sankcija (odgojne mjere, kazne i zaštitne mjere) prema načelu da su materijalne odredbe temeljnog zakona (tada ZOP/02) sastavnim dijelom svih drugih zakona kojima su propisani prekršaji. Sve navedeno bilo je velik iskorak u odnosu na prijašnju podnormiranost, što je svakako olakšalo vođenje prekršajnog postupka zbog prekršaja nasilja u obitelji, a katalog propisanih sankcija omogućio je ne samo represivno nego i preventivno i zaštitno djelovanje. S druge strane, široki krug osoba koji je određen kao obitelj, zbog neriješenih obiteljskih odnosa i dugogodišnjih sukoba oko imovine i drugih nesuglasica iz vremena zajedničkog života u krugu uže obitelji, znatno je utjecao na složenost postupka.

Nakon donošenja ZZNO/03 donesen je i *Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije* (Narodne novine broj 27/04), i to: zaštitne mjere zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zaštitne mjere zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, zaštitne mjere udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora. Isto tako, važan je i *Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana* (Narodne novine broj 29/05 i 78/06) i pripadajući *Standardi za provođenje psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji* (Narodne novine broj 78/06).

Što se tiče kaznenopravnog sankcioniranja nasilja u obitelji, u tom razdoblju nije došlo do bitnih promjena osim što je *Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona* (Narodne novine broj 71/06) *povišen kazneni okvir tako da se počinitelju kaznenog djela „nasilničkog ponašanja u obitelji“ može izreći kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.*

Za razliku od istaknutog, prekršajnopravno područje je pod utjecajem društvenih promjena, u odnosu na senzibilitet cjelokupne društvene zajednice i netoleranciju nasilničkog ponašanja u obitelji, kao i dinamiku razvoja i promjena u partnerskim odnosima, doživjelo daljnje promjene donošenjem novog *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* (Narodne novine broj 137/09 – u daljnjem tekstu ZZNO/09). Zasižno je jedan od razloga stavljanja većeg naglaska na područje prekršaja i znatno veći broj počinitelja prekršaja nasilja u obitelji u odnosu na počinitelje kaznenih djela, na što upućuju brojčani pokazatelji.

Prema ZZNO/09, svrha Zakona je „...prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju, te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite

i pomoći žrtvi nasilja“. Iz same zakonske odredbe razvidno je da je posebno potencirano suzbijanje svih vrsta nasilja, ublažavanje posljedica i pružanje zaštite i pomoći žrtvi nasilja. U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji prema ovom Zakonu primjenjuju se odredbe Prekršajnog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano (ZZNO/03 upućivao je na primjenu odredbi Zakona o prekršajima, ali ne i Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež). Krug osoba koje prema ovom Zakonu čine obitelj šire je određen: „*Obitelj čine: žena i muškarac u braku, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, žena i muškarac u izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem u bračnoj i izvanbračnoj zajednici, osobe koje imaju zajedničku djecu, skrbnik i štíćenik, udomitelj, korisnik smještaja u udomiteljskoj obitelji i članovi njihovih obitelji dok takav odnos traje, obitelj čine i žena i muškarac koji su živjeli zajedno u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca, ukoliko su nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice povod sukoba bili bivši bračni ili izvanbračni odnosi.*“ Posebno je propisano da se „*odredbe ovog Zakona na odgovarajući način primjenjuju na osobe koje prema posebnom propisu žive u istospolnoj zajednici*“ (članak 7).

Dakle, u krug osoba uključeni su i srodnici po tazbini u izvanbračnoj zajednici, udomitelj, korisnik smještaja u udomiteljskoj obitelji i članovi njihovih obitelji dok takav odnos traje. Za srodnike po krvi u pobočnoj lozi krug osoba je sužen do zaključno trećeg stupnja, a propisno je ograničenje u odnosu na žene i muškarce koji su živjeli u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, djecu svakog od njih i njihovu zajedničku djecu na način da povod sukoba nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice trebaju biti bivši bračni ili izvanbračni odnosi. Stoga je, u potonjem slučaju, sud dužan utvrđivati jesu li uzrok sukoba i ponašanje koje spada u radnju zakonom određenu kao nasilje u obitelji bivši bračni ili izvanbračni odnosi. Iskustva iz sudske prakse pokazuju da postoji izvjestan broj ponašanja sankcioniranih kao prekršaj nasilja u obitelji iako je, primjerice, uzrok sukoba između bivših bračnih partnera neslaganje u politici vođenja poslovanja zajedničke tvrtke.

Kao poseban propis može se istaknuti Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola u kojem je izričito propisano: „*Zabranjen je svaki oblik nasilja u zajednici obiteljskog života, a prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u njoj uređuje se posebnim zakonom.*“ Iako je ZZNO/09 u primjeni već pet godina, zanemariv je broj evidentiranih prekršaja nasilja u obitelji među istospolnim partnerima, što ne znači da neće doći do promjena u broju nakon stupanja na snagu Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola.

ZZNO/09 još jasnije određuje modalitete počinjenja prekršaja nasilja u obitelji, što svakako pozitivno utječe na ostvarivanje načela zakonitosti i pravne sigurnosti građana. Zakon propisuje da je nasilje u obitelji svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja, a osobito: *“tjelesno nasilje, odnosno primjena fizičke sile bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije, tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe, psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je proizročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje), spolno nasilje odnosno spolno uznemiravanje, ekonomsko nasilje pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim приходima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržanim članovima zajedničkog kućanstva.“* Ekonomsko nasilje precizno je određeno u širokom rasponu radnji počinjenja tako da je posljedično došlo do znatnog porasta broja prekršaja upravo zbog ekonomskog nasilja kao vrlo čestog oblika nasilja između bračnih i izvanbračnih partnera koji su u postupku razvoda ili prestanka zajedničkog života. Riječ je o vrlo složenim partnerskim odnosima isprepletenim ne samo ekonomskim nego i drugim oblicima nasilničkog ponašanja, u koje su nasilje isto tako uključena i djeca kao direktne ili indirektno žrtve zbog manipulacije jednog ili obaju roditelja s ciljem ostvarivanja prednosti u postupku odlučivanja o skrbi nad djecom i podjeli imovine stečene u braku. Kao primjer modaliteta počinjenja ekonomskog nasilja može poslužiti slučaj kada, primjerice, jedan bračni partner iskoristi odsutnost drugog bračnog partnera (u konkretnom slučaju zbog bolničkog liječenja) da bi ispraznio/ispraznila stan od svih zajedno stečenih stvari koje pohranjuje na mjestu nedostupnom drugom bračnom partneru, a uz to prodaje osobno vozilo kupljeno za vrijeme trajanja bračne zajednice, bila je to veća količina pokretne i nepokretne imovine veće vrijednosti, a i novca koji je prebacivan na račun treće osobe, te osporava, u toku postupka, da je dio imovine zajednička imovina, sve to još u vrijeme formalnog trajanja braka. U većini prekršajnih postupaka te vrste tužitelj je oštećenik kao tužitelj, koji je često za vrijeme trajanja neriješenih sukoba procesuiran i kao okrivljenik kroz duži vremenski slijed događaja.

Primjer ekonomskog, verbalnog i fizičkog nasilja u tijeku istog događaja može se vidjeti iz činjeničnog opisa izreke prvostupajnske presude.²¹ Okrivljeni Đ. V. proglašen je krivim „što je dana 12. prosinca 2012. oko 10,30 h u T.P., u dvorištu obiteljske kuće, s koncentracijom alkohola u organizmu od 2,07 g/kg, nasilnički se ponašao u obitelji na način da je svoju suprugu G.V. verbalno vrijeđao riječima: ‘Marš van iz mog dvorišta, iz moje kuće, tko si ti da mi zapovijedaš’, nakon čega je i fizički nasrnuo na nju udarivši je štakom za pomoć u hodu (ortopedskim pomagalom), kojom prilikom je zadobila vidljivu ozljedu na podlaktici lijeve ruke (crvenilo u promjeru 2x2 cm), a nakon toga ju je dva puta udario u predjelu glave. U tom trenutku prišao je sin D.V. u namjeri da ih razdvoji i smiri, nakon čega je okrivljenik sina šakom desne ruke, u kojoj je držao štaku, udario u predjelu glave-usta, kojom prilikom je ovaj zadobio hematom gornje usne.“ Za navedeni prekršaj okrivljeniku je izrečena kazna zatvora u trajanju od 16 dana i zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu u trajanju od 12 mjeseci.

Počinitelji nasilja u obitelji nisu samo bračni i izvanbračni partneri, nego i roditelji i djeca međusobno, što možemo vidjeti na sljedećem primjeru presude²² kojom su kćerka i majka proglašene krivima „što su se dana 15. veljače 2011. u S., Ul. S.S., nasilnički ponašale u obitelji jedna prema drugoj na način da je prvookrivljena P. J. vikala i prijetila majci H. D. riječima: ‘Ići ću u stan i sve razbiti, idem vanka, kad se vratim, sve ću vas pobiti’. Tada je drugookrivljena H.D. fizički nasrnula na svoju kćerku koja je sjedila na trosjedu tako da je svom težinom tijela legla na nju, a kćerka je bila u petom mjesecu trudnoće, nakon čega prvookrivljena P.J. udara drugookrivljenu H.D. nogom u predjelu koljena, pri čemu drugookrivljena H.D. viče na prvookrivljenu P. J. riječima: ‘Ajde se ličiti, miči mi se s očiju, zvat ću ti policiju,’ nakon čega prvookrivljena P.J. razbija o pod uokvirenu sliku svog sina.“ Obje suokrivljenice kažnjene su novčanim kaznama od po 1 000 kuna.

Posebnu težinu imaju prekršaji nasilja u obitelji na štetu djeteta. Za te prekršaje propisana je i najstroža kazna, novčana kazna u iznosu od najmanje 7.000 kuna ili kazna zatvora u trajanju od najmanje 45 dana, a u slučaju ponovljenog nasilja u obitelji na štetu djeteta, propisana je novčana kazna u iznosu od najmanje 15.000 kuna ili kazna zatvora u trajanju od najmanje 60 dana (iste kazne propisane su i za nasilje počinjeno na štetu osobe s invaliditetom). Vrlo često se nasilje nad djecom vrši „poduzimanjem odgojnih mjera“ koje prema radnji počinjenja spadaju u zakonsko obilježje prekršaja nasilja u obitelji. Očito su još uvijek u nekim sredinama duboko ukorijenjena vjerovanja da je fizičko

²¹ Presuda Prekršajnog suda u Daruvaru, Stalna služba u Garešnici, od 15. svibnja 2014., 4J-166/14-51,

²² Presuda Prekršajnog suda u Splitu od 24. listopada 2012., Pp 4J-349/11.

kažnjavanje prihvatljiva odgojna metoda discipliniranja „neposlušne“ djece, a neki roditelji, svjesni da je zabranjeno fizičko kažnjavanje, biraju druge okrutne metode, kao na primjer slučaj kada otac prisili desetogodišnjeg sina da za kaznu pred njim sam uništi svoju najdražu igračku ili kada otac prisili kćer da pred njim pojede pismo koje joj je poslao dečko. Počinitelji takve vrste nasilja u žalbenom postupku uglavnom ističu da nisu nasilnici jer nema dokaza da je došlo do bilo kakvog fizičkog kontakta i tjelesnog ozljeđivanja.

U prekršajnim odredbama ZZNO/09 propisano je da se počinitelju nasilja u obitelji može izreći novčana kazna od najmanje 1 000 kuna ili kazna zatvora do 90 dana. Zakon ne propisuje gornju mjeru novčane kazne, kao niti donju mjeru kazne zatvora, koje se određuju primjenom materijalnih odredbi Prekršajnog zakona (Narodne novine broj 107/07, 39/13 i 157/13 – u daljnjem tekstu PZ/07) prema kojem se fizičkoj osobi može izreći novčana kazna u iznosu do 50.000 kuna, a donja mjera kazne zatvora propisana je u trajanju od tri dana. Katalog propisanih zaštitnih mjera nije se bitno promijenio, osim što više nije kao zaštitna mjera propisano „osiguranje zaštite osobe izložene nasilju“. Zaštitne mjere mogu se izreći samostalno bez izricanja kazne odnosno druge prekršajnoppravne sankcije, a kao poseban instrument zaštite žrtve nasilja u obitelji²³ ZZNO/07 propisuje mogućnost primjene zaštitnih mjera (*zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju i udaljenje iz kuće, stana ili nekog drugog stambenog prostora*) prije pokretanja prekršajnog postupka na prijedlog osobe izložene nasilju ili ovlaštenog tužitelja uz prethodnu suglasnost žrtve nasilja radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji (članak 19.). Sud odmah, bez odgode, donosi odluku, najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga, a odluku će staviti izvan snage ako predlagatelj iz stavka 2. ovoga članka u roku od osam dana od dana donošenja odluke ne podnese optužni prijedlog. Odluka se donosi u formi rješenja, a bitno je voditi računa da se u obrazloženju navedu razlozi u odnosu na otklanjanje izravne životne ugroženosti osobe koja je podnijela prijedlog ili drugih članova obitelji. Kroz sudsku praksu uočeno je da se takve odluke donose u većini slučajeva na prijedlog same žrtve nasilja.

Velik broj prekršajnih postupaka zbog prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji upućuje na to da su modaliteti radnje počinjenja prekršaja široko određeni i obuhvaćaju različite oblike ponašanja u situacijama sukoba između članova obitelji koji variraju u rasponu od psihičkog nasilja ispoljenog jednokratnim upućivanjem riječi uvrede do dugotrajnog višegodišnjeg vrijeđanja i omalovažavanja u kombinaciji s fizičkim nasiljem, koje je u izvjesnom broju

²³ S. Vračan: Procesnopravne mjere protiv počinitelja obiteljskog nasilja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 1/2009, str. 179-213.

slučajeva takvog intenziteta da kao posljedicu ima nanošenje tjelesnih ozljeda. Vrlo često dolazi do sukoba u obiteljima koje su ekonomski ugrožene, u kojima jedan ili oba partnera imaju problem ovisnosti o alkoholu i u slučaju bivših branitelja koji se liječe od PTSP-a, a ovisni su o alkoholu. No, nisu izuzete niti naizgled stabilne dobro materijalno situirane obitelji. Velik problem su djeca ovisnici o drogi koja vrše nasilje nad roditeljima, a roditelji ih izbjegavaju prijaviti do trenutka kada nasilje eskalira do mjere da se osjećaju životno ugroženima i bespomoćnima. Međutim, sudska praksa pokazuje da je upravo kod tih okrivljenika najveći broj recidivista jer i kada sud primijeni sve mjere zaštite žrtve, primjerice uvjetnu osudu i zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti i udaljenja iz stana, roditelji su ti koji zbog sažaljenja zovu počinitelja nasilja da se vrati u stan, nakon čega vrlo brzo počinje novi krug nasilničkog ponašanja. Ciklus izmjenjivanja raznih oblika nasilničkog ponašanja, koje varira u intenzitetu i posljedicama, rezultira preklapanjem radnji počinjenja prekršaja s kaznenim djelima.

3. KONSEKUTIVNO VOĐENJE PREKRŠAJNOG I KAZNENOG POSTUPKA

Razgraničenje²⁴ i stav prema konsekutivnom vođenju kaznenog i prekršajnog postupka²⁵ mijenjali su se nakon donošenja presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Maresti protiv Hrvatske (Maresti v. Croatia, App. no. 55759/07. od 25. lipnja 2009., konačna presuda 25. rujna 2009.)*, tako da je u svjetlu te presude došlo i do zakonskih promjena s ciljem garancije poštovanja načela *ne bis in idem* (članak 4. Protokola 7 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda).²⁶ Garanciju ostvarivanja tog načela ZOP/02 (članak 6.) i PZ/09 (članak 10.) odredili su restriktivno propisujući da se prekršajni postupak ne može voditi za djelo za koje je počinitelj pravomoćno kažnjen u kaznenom postupku, a ako je pokrenut, da se više ne može voditi.²⁷

²⁴ V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

²⁵ D. Novosel, M. Rašo, Z. Burić: Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Maresti protiv Hrvatske*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 785-812.

²⁶ E. Ivičević Karas, D. Kos, Primjena načela *ne bis in idem* u hrvatskom kaznenom pravu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 555-584.

²⁷ Ustavni sud izrazio je svoj stav glede konsekutivnog vođenja prekršajnog i kaznenog postupka na temelju optužbe koja se zasniva na istim činjenicama i u odnosu na odredbu članka 31. stavka 2. Ustava kroz odluku U-III/1953/2006, U-III/3489/2005, vezujući ga na naprijed navedene odredbe ZOP/02 i članka 63. stavka 2. KZ.

Praksa je ESLJP da pojam kaznenog postupka i kazne ne tumači prema zakonodavstvu pojedine države, nego autonomno prema kriterijima koji su uspostavljeni u *slučaju Engel* (vidi *Engel i ostali protiv Nizozemske*, 8. lipnja 1976., serija A, br. 22), kroz koje se prosuđuje je li riječ o optužbi za kazneno djelo. Tri su osnovna kriterija: pravno razvrstavanje djela prema nacionalnom pravu, narav djela i stupanj težine kazne koja bi mogla biti izrečena. Na isti način obrazlaže se presuda ESLJP u predmetu *Tomasović protiv Hrvatske*²⁸ i još jedanput se ističe da su drugi i treći kriterij alternativni, a ne nužno kumulativni, međutim da to ne isključuje kumulativni pristup kad odvojena analiza svakog kriterija ne omogućuje jasan zaključak o postojanju optužbe za kazneno djelo (vidi *Jussila protiv Finske*, GC, br. 73053/01., ECHR 2006., i *Ezeh i Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, GC, br. 39665/98. i 40086/98., ECHR 2003-X.). Stav je Suda da „činjenica da se postupak vodi pred prekršajnim sudom sama po sebi ne isključuje njegovo razvrstavanje kao ‘kaznenog’ djela u autonomnom smislu Konvencije, budući da u Konvenciji nema ničega što bi upućivalo na zaključak da kaznena narav djela, u smislu kriterija *Engel*, nužno traži izvjesni stupanj težine, da su prvenstveni ciljevi pri utvrđivanju djela o kojemu je riječ bili kažnjavanje i odvratanje, a to su priznata karakteristična obilježja kaznenih sankcija.“ Isto tako Sud primjećuje da je zajedničko obilježje svih sustava kaznenog prava da se neka kaznena djela kažnjavaju novčanom kaznom, a druga lišavanjem slobode, te da činjenica da je za neko djelo propisana novčana kazna to djelo ne lišava njegove kaznene naravi.

Primjer primjene istaknutih stavova ESLJP u našem nacionalnom pravu te specifičnost tumačenja u svakom konkretnom slučaju, s obzirom na naprijed istaknuta mjerila koja sud treba svaki puta ocijeniti, najbolje pokazuje *odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske* od 9. studenog 2011., I Kž 679/11-4, u kaznenom predmetu protiv osuđenog J. V., kojom je kao neosnovana odbijena žalba osuđenog J. V. podnesena protiv rješenja Županijskog suda u V. koji je temeljem članka 507. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08 i 76/09, nastavno: ZKP/08) odbio zahtjev za obnovu kaznenog postupka dovršenog pravomoćnom presudom Županijskog suda u V.²⁹

²⁸ U predmetu *Tomasović protiv Hrvatske* (zahtjev br. 53785) ESLJP je presudio da je Republika Hrvatska prekršila ljudsko pravo podnositeljice jer je dva puta bila optužena i suđena za isto djelo pred hrvatskim sudovima (čl. 3. Protokola 7 uz Konvenciju), čime je povrijedila temeljni princip *ne bis in idem* zajamčen Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. ESLJP je također primijetio da činjenica što je Ustavni sud izričito utvrdio da je u hrvatskom pravnom sustavu moguće dvostruko gonjenje za isto djelo znači da su domaće vlasti dopustile udvostručenje kaznenog postupka uz potpuno saznanje o prethodnoj osudi.

²⁹ „U žalbi podnesenoj putem branitelja osuđeni J. V. ponavlja navode iz zahtjeva za obnovu kaznenog postupka koji se, u bitnome, svode na tvrdnju da je on pravomoćnom presudom *Prekršajnog suda u V. od 25. ožujka 2009. broj J-5-967/08 proglašen krivim zbog*

počinjenog prekršaja iz članka 4. u vezi s člankom 18. stavkom 1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj 116/03; nastavno: ZZNO), a činjenični opis tih njegovih radnji da u potpunosti odgovara opisu radnje kaznenog djela pokušaja ubojstva iz članka 90. u vezi s člankom 33. Kaznenog zakona (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 105/04, 84/05, 71/06 i 110/07; nastavno: KZ) za koje je proglašen krivim presudom na koju se odnosi zahtjev za obnovu, pa da je dva puta osuđen za isto djelo, zbog čega se kazneni postupak mora obnoviti, novom presudom staviti raniju izvan snage i donijeti novu presudu kojom se on oslobađa od optužbe da bi počinio kazneno djelo iz članka 90. u vezi s člankom 33. KZ. U žalbi ističe i da je 'pogrešno stajalište suda I-stupnja ... kako u presudi Prekršajnog suda nije opisana namjera osuđenika, budući da je namjera bitno obilježje prekršaja zbog kojeg je osuđen J. V., dok je kriminalna količina opisana razmjerno u izrekama obaju osuđujućih odluka'.

Suprotno ovim žalbenim tvrdnjama, pravilno je prvostupanjski sud utvrdio da opis prekršaja sadržan u presudi Prekršajnog suda u V. od 25. ožujka 2009. broj J-5-967/08, kojom je osuđenik proglašen krivim zbog počinjenja prekršaja iz članka 4. u vezi s člankom 18. stavkom 1. ZZNO, ne predstavlja osudu za isto djelo na koje se odnosi presuda Županijskog suda u V. od 23. studenog 2009. broj K-13/09, preinačena presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 9. veljače 2011. broj I Kž-456/10-4.

Naime, navedena presuda Prekršajnog suda u V., uz opis osuđenikovih radnji koje sadrže elemente prekršaja iz članka 4. u vezi s člankom 18. stavkom 1. ZZNO, sadrži i konstataciju da je nakon tih radnji osuđenik – tamo naznačen kao 'drugookrivljenik' također 'iz ladice kuhinjskog elementa izvukao kuhinjski nož te zadao udarac nožem u predjelu prsišta sinu K' koji je 'zatražio liječniku pomoć u OB V. gdje su mu konstatirane teške tjelesne ozljede i gdje je zadržan na daljnjem liječenju'.

Iako citirani opis ovog dijela događaja uistinu uglavnom odgovara opisu osuđenikovih radnji sadržanom u prvostupanjskoj presudi Županijskog suda u V. od 23. studenog 2009. broj K-13/09 (u kojem je navedeno da je on kritičnog dana 'tijekom verbalne prepirke sa sinom K. V., s ciljem da istoga usmrti, uzeo nož, dužine oštrice 22 cm, i ubo ga u predjelu prsišta, zadavši mu ozljedu u vidu ubodne rezne rane prsnog koša, ali je smrt izostala jer nisu oštećeni vitalni organi'), pravilno prvostupanjski sud ističe da u citiranoj presudi Prekršajnog suda u V. nije opisana namjera osuđenika da usmrti oštećenog K. V. Ta namjera sastojak je krivnje i subjektivni element kaznenog djela pokušaja ubojstva iz članka 90. u vezi s člankom 33. KZ, a ne i element prekršaja iz članka 4. u vezi s člankom 18. stavkom 1. ZZNO, zbog čega ona u prekršajnom postupku nije niti utvrđivana, niti je njezino postojanje pretpostavka kašnivosti za navedeni prekršaj.

Osim toga, budući da se osuđenik u žalbi poziva i na sadržaj presude Europskog suda za ljudska prava od 23. srpnja 2009. donesene u predmetu Maresti protiv Republike Hrvatske (zahtjev broj 55759/07), valja istaći da je u toj presudi navedeno i sljedeće: 'U utvrđenoj praksi Suda postavljena su tri mjerila koja su općepoznata kao mjerila Engel (vidi predmet Engel and Others v. the Netherlands, 8. lipnja 1976., Series A, br. 22), koja treba razmotriti pri utvrđivanju radi li se o optužbi za kazneno djelo. Prvo mjerilo je pravno razvrstavanje djela prema nacionalnome pravu, drugo je sama narav djela, a treće stupanj težine kazne kojoj je dotična osoba moguće izložena. Drugo i treće mjerilo je alternativno, ne nužno kumulativno. To, međutim, ne isključuje kumulativni pristup kad odvojena analiza svakoga mjerila ne omogućuje postizanje jasnog zaključka glede postojanja optužbe za kazneno djelo.'

Niti po jednom od navedena tri mjerila Engel radnje osuđenika opisane u citiranoj presudi Prekršajnog suda u V. ne mogu se podvesti pod pojam optužbe za kazneno djelo pokušaja ubojstva koje je bilo predmetom presude koju osuđenik pobija zahtjevom za obnovu kaznenog postupka.

Ima li se u vidu citirana presuda, evidentno je koliko je važno, u svjetlu mjerila ESLJP, pravilno procijeniti je li riječ u konkretnom slučaju o prekršaju ili kaznenom djelu, tako da je s obzirom na velik broj prekršaja nasilja u obitelji kao i postupaka koji se vode protiv Republike Hrvatske pred ESLJP te činjenicu da u mnogim slučajevima može doći do preklapanja radnje počinjenja prekršaja s radnjom kaznenog djela, uslijedio daljnji razvoj prekršajnog i kaznenog zakonodavstva s ciljem postavljanja jasnije određenih granica.

Naime, nedvojbeno je da u pravnom sustavu Republike Hrvatske prekršaji u usporedbi s kaznenim djelima predstavljaju manji stupanj povrede vrijednosti koje se njima štite, a te vrijednosti nisu 'osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom' koje su predmet zaštite kaznenopravom prisilom usmjerenom prema ponašanjima sankcioniranim kaznenim materijalnopравnim odredbama (članak 1. stavak 1. KZ). Na supsidijarnost prekršajnog prava jasno upućuje i odredba članka 1. Prekršajnog zakona (Narodne novine broj 107/07; nastavno: PZ) prema kojoj se 'prekršajem povređuje javni poredak, društvena disciplina ili druge društvene vrijednosti koje nisu zaštićene Kaznenim zakonom i drugim zakonima u kojima su propisana kaznena djela', ali to proizlazi i iz odredbe članka 10. PZ kojom je propisano da se 'protiv počinitelja prekršaja koji je već u kaznenom postupku pravomoćno proglašen krivim za kazneno djelo koje obuhvaća i obilježja počinjenog prekršaja ne može pokrenuti prekršajni postupak za taj prekršaj, a ako je postupak pokrenut ili je u tijeku, ne može se nastaviti i dovršiti.'

U odnosu na narav djela valja istaći da se Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji određuje pojam nasilja u obitelji te se određuje ograničeni krug osoba koje se smatraju članovima obitelji u smislu tog Zakona (članak 3. ZZNO). Člankom 4. tog Zakona određen je pojam nasilja u obitelji, između ostalog, i kao svaka primjena fizičke sile ili psihičke prisile na integritet osobe te fizički napad bez obzira na to je li nastupila tjelesna ozljeda ili ne. Usporedba tih oblika nasilja u obitelji s elementima kaznenog djela ubojstva iz članka 90. Kaznenog zakona, čiji zaštitni objekt je život pojedinca kao jedna od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske, a njegova zaštita izričito je propisana i člankom 21. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst i 55/01 – ispr., 76/10), jasno upućuje na zaključak da je narav prekršaja iz članka 18. ZZNO, čiji počinitelji mogu biti samo članovi obitelji, bitno različita od naravi kaznenog djela ubojstva iz članka 90. KZ čiji počinitelj može biti svatko.

Konačno, za prekršaj iz članka 18. stavka 1. u vezi s člankom 4. ZZNO za čije počinjenje je presudom Prekršajnog suda u V. osuđeni J. V. proglašen krivim, zapriječena je novčana kazna od 1.000,00 do 10.000,00 kuna ili kazna zatvora do 60 dana, a osuđeniku je tom presudom, uz primjenu odredaba o ublažavanju kazne, izrečena novčana kazna u iznosu od 700,00 kuna. Pritom valja napomenuti da je navedenom presudom Prekršajnog suda u V. za isti prekršaj nasilja u obitelji ista novčana kazna izrečena u tom postupku i okrivljenom K. V., koji je u navedenom kaznenom postupku imao status žrtve i oštećenika. Za kazneno djelo ubojstva iz članka 90. KZ zapriječena je kazna zatvora od najmanje pet godina do petnaest godina zatvora. Stoga je očigledno da se i po kriteriju težine kazne navedeni prekršaj i ovo kazneno djelo ne mogu smatrati istovrsnima.

Slijedom svega iznesenog, pravilno je prvostupanjski sud, suprotno osuđenikovim žalbenim tvrdnjama, zaključio da ne postoje zakonski uvjeti za obnovu kaznenog postupka propisani člankom 501. stavkom 1. točkom 4. ZKP/08.“

Prije svega donesen je naprijed istaknuti novi ZZNO/09 te izmijenjen Prekršajni zakon (Zakon o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona, Narodne novine broj 39/13 i 157/13), tako da je članak 1. mijenjan i glasi: „*Prekršaji i prekršajnoppravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se tako povređuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim pravom i zakonima čija zaštita nije moguća bez prekršajnoppravnog sankcioniranja, a njihova se zaštita ne ostvaruje kaznenopravnom prisilom.*“³⁰

Nadalje, izmijenjen je i članak 10. PZ/09: „*Ako je protiv počinitelja prekršaja započeo kazneni postupak zbog kaznenog djela kojim je obuhvaćen i prekršaj, ne može se za taj prekršaj pokrenuti prekršajni postupak, a ako je postupak pokrenut, ne može se dalje voditi.*“

Navedene promjene bile su nužna posljedica istaknutih presuda ESLJP, usmjerena izbjegavanju konsekutivnog vođenja prekršajnog i kaznenog postupka za prekršajna i kaznena djela istog činjeničnog okvira radnje počinjenja te konačno izbjegavanja povrede načela *ne bis in idem*.

Odlučnost Republike Hrvatske u usklađivanju i razgraničavanju prekršajnog i kaznenog suđenja kako bi se osiguralo poštovanje temeljnih konvencijskih načela rezultirala je donošenjem Vladine Odluke o usklađivanju prekršajnog zakonodavstva Republike Hrvatske s Kaznenim zakonom (Narodne novine broj 79/12.).³¹

Stupanjem na snagu KZ/11 1. siječnja 2013. kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji (članak 215.a iz KZ/97) nije više propisano kao samostalno kazneno djelo. No, to ne znači da nasilničko ponašanje u obitelji prestaje biti kazneno djelo.³² Suprotno tome, Kazneni zakon je ojačao položaj žrtava obiteljskog nasilja, a to se ogleda u činjenici da je počinjenje kaznenog djela prema bliskoj osobi kod niza kaznenih djela s elementima nasilja propisano kao kvalificirani oblik djela. Definicija bliske osobe obuhvaća članove obitelji (bračni ili izvanbračni drug ili istospolni partner, njihova zajednička djeca te

³⁰ Za razliku od prekršaja, člankom 1. KZ/11. propisano je: „*Kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.*“

³¹ Ovom se Odlukom utvrđuje obveza stručnih nositelja izrade propisa (središnjih tijela državne uprave) da u pripremi nacрта prijedloga propisa koji sadržavaju prekršajne odredbe te odredbe usklade s Kaznenim zakonom na način da se izbjegne preklapanje zakonskih opisa prekršaja i kaznenih djela.

³² Ministarstvo pravosuđa: Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zagreb, srpanj 2014.

djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik) te bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga ili istospolnog partnera i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.³³ Definicija bliske osobe uvedena je u kazneno zakonodavstvo upravo zbog specifičnog međusobnog odnosa svih osoba koje su obuhvaćene izrazom bliske osobe, a kojima je potrebno pružiti pojačanu kaznenopravnu zaštitu, posebice kod kaznenih djela s elementima nasilja. Nasilničko ponašanje u obitelji u važećem Kaznenom zakonu propisano je s posebnim naglaskom na zaštitu žrtava,³⁴ i to kao kvalificirani oblik pojedinih kaznenih djela koja se uvijek progone po službenoj dužnosti kada su počinjena prema bliskoj osobi, djetetu ili iz mržnje (npr. kaznena djela tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede, prijetnje, prisile, sakaćenja ženskih spolnih organa).

Na taj način krug osoba koje su obuhvaćene posebnom kaznenopravnom zaštitom korespondira krugu osoba na koje se primjenjuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. Ipak u odnosu na Kazneni zakon predlažu se daljnje izmjene inkriminiranjem psihičkog nasilja u obitelji kao zasebnog kaznenog djela, što je u skladu s člankom 33. Konvencije Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, koja nameće obvezu kažnjavanja psihičkog nasilja u obitelji. Prema Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, *psihičko nasilje u obitelji čini „tko dugotrajnim teškim vrijeđanjem ili zastrašivanjem bliske osobe teško naruši njezin psihički integritet.“* Usporedbe radi, ZZNO/09 u članku 4. podstavku 3. kao *psihičko nasilje* određuje *psihičku prisilu koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povredu dostojanstva*. Evidentno je da se radi o različitom stupnju intenziteta psihičkog nasilja jer je za prekršajnu odgovornost dovoljan jednokratni čin nasilja i ne ističe se težina posljedice, dakle kod prekršaja se u usporedbi s kaznenim djelom radi o manjem stupnju povrede vrijednosti koje se štite.

Da bismo izbjegli situacije preklapanja činjeničnog okvira kaznenih djela i prekršaja nasilja u obitelji, važno je potencirati ulogu tužitelja u fazi podnošenja optužnog prijedloga.³⁵ Naime, da bi se omogućilo vođenje prekršajnog i

³³ Pojmovno određenje članova obitelji, bliske osobe, izvanbračnih partnera i istospolnih partnera propisano je člankom 87. stavcima 8., 9., 10. i 11. KZ/11.

³⁴ O zaštiti žrtava obiteljskog nasilja u RH u svjetlu odluka ESLJP v. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

³⁵ D. Novosel, M. Rašo, Z. Burić: Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Maresti protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 785-812.

kaznenog postupka bez povrede načela *ne bis in idem*, u slučaju kada je tužitelj odlučio pokrenuti zbog istog događaja oba postupka, radnja počinjenja opisana u optužnom prijedlogu kojim se pokreće prekršajni postupak zbog prekršaja ne bi se trebala preklapati s radnjom počinjenja kaznenog djela, iako je riječ o činjeničnim okolnostima istog događaja, na štetu istog oštećenika. Državno odvjetništvo provelo je istraživanje koje je pokazalo da policija i druga državna tijela, ako je radnja počinjenja propisana i kao kazneno djelo i kao prekršaj, istovremeno podnose kaznenu prijavu državnom odvjetniku i optužni prijedlog nadležnom prekršajnom sudu. Državni odvjetnici su pojasnili da nema potrebe za podnošenjem optužnog prijedloga prekršajnom sudu kod odbačaja kaznene prijave u slučajevima u kojima policija redovito izvješćuje da je pored kaznene prijave podnesen i optužni prijedlog prekršajnom sudu. Razloge za takvo postupanje policija obrazlaže osiguravanjem kažnjavanja počinitelja i u prekršajnom postupku, koji je brži i u kojem se često izriču strože sankcije. Presuda ESLJP u predmetu *Maresti* protiv Hrvatske uzrokovala je mijenjanje postojeće prakse koja je suprotna duhu načela *ne bis in idem* te, s obzirom na činjenicu da je u gotovo jednoj četvrtini kaznenih postupaka paralelno vođen i prekršajni postupak, nepotrebno opterećivala i usporavala sudove.

Novija iskustva nakon presuda ESLJP pokazuju da je nakon perioda izvjesnog nesnalazjenja došlo do pozitivnih pomaka u odnosu na razgraničenje područja prekršajnog i kaznenog suđenja, sve s ciljem odgovarajuće učinkovite zaštite temeljnih konvencijskih prava. Najbolji primjer sudske prakse je žalbeni postupak pred VPSRH u kojem je okrivljenik putem branitelja podnio žalbu protiv presude prvostupanjskog suda kojom je proglašen krivim zbog prekršaja nasilja u obitelji ističući da u konkretnom slučaju postoji zapreka za vođenje prekršajnog postupka jer se protiv njega u svezi s istim događajem vodi kazneni postupak. Međutim, u konkretnom slučaju tužitelj je razdvojio radnju počinjenja prekršaja od radnje počinjenja kaznenog djela, tako da je prekršajni postupak vođen zbog nasilja u obitelji vrijeđanjem pogrđnim riječima, psovanjem i uništavanjem zajedničke imovine, a kazneni postupak vođen je zbog nanošenja teške tjelesne ozljede, pazeći pri tome da ne dođe do preklapanja činjeničnog okvira. VPSRH je odbio žalbu kao neosnovanu jer je bilo nesporno da se u konkretnom slučaju, iako se radilo o istom događaju i počinitelju, isto tako nije radilo o istom činjeničnom okviru, zbog čega nisu bili ispunjeni zakonski uvjeti iz članka 10. PZ/09. Navedeni primjer jasno pokazuje da se može odgovarajućom zakonskom regulativom, institucionalnom suradnjom i jasno određenim ulogama prekršajnog i kaznenog područja suđenja učinkovito zadovoljiti sve standarde konvencijskog prava kao i poštovanje ustavnog i zakonskog okvira Republike Hrvatske.

4. BROJČANI POKAZATELJI

Sve navedene promjene nacionalnog zakonodavstva koje je pratilo međunarodni okvir te izraženi napor Republike Hrvatske u suzbijanju svih oblika diskriminacije, pa tako i diskriminacije žena te sprječavanje nasilja u obitelji, mogu se vidjeti i usporedbom brojčanih pokazatelja počinitelja prekršaja nasilja u obitelji i brojčanih pokazatelja prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz članka 215.a KZ-a. U izvorne tablice (za počinitelje prekršaja nasilja u obitelji prema izrečenim sankcijama te prijavljene, optužene i osuđene osobe za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, čl. 215.a KZ-a) uvršten je izračun postotaka radi transparentnije usporedbe.

Tablica 1.

Počinitelji prekršaja nasilja u obitelji prema izrečenim sankcijama

Godina	Okrivljeni	Proglašeni krivima	Izrečene sankcije			
			Zatvor	Novčana kazna	Ukor/ opomena	Proglašeni krivima, oslobođeni od kazne
2001.	1 904	1 568 (82,4%)	525 (33,5%)	858 (54,7%)	185 (11,8%)	-
2002.	3 644	2 866 (78,7%)	848 (29,6%)	1 669 (58,2%)	349 (12,2%)	-
2003.	7 517	4 092 (54,4%)	1 079 (26,4%)	2 399 (58,63%)	614 (15,0%)	-
2004.	7 462	5 040 (65,9%)	1 586 (31,5%)	2 854 (56,6%)	600 (11,9%)	-
2005.	8 930	7 482 (83,8%)	2 851 (38,1%)	3 546 (47,4%)	1 085 (14,5%)	-
2006.	11 504	9 121 (79,3%)	3 613 (39,6%)	4 310 (47,3%)	1 198 (13,1%)	-
2007.	12 448	9 811 (78,8%)	3 675 (37,5%)	4 841 (49,3%)	1 295 (13,2%)	-
2008.	14 069	10 869 (77,3%)	4 319 (39,8%)	5 542 (50,9%)	867 (7,9%)	141 (1,3%)
2009.	15 225	11 542 (75,8%)	5 017 (43,5%)	5 989 (51,9%)	419 (3,6%)	117 (1,0%)

Nastavak tablice 1.

Godina	Okrivljeni	Proglašeni krivima	Izrečene sankcije			
			Zatvor	Novčana kazna	Ukor/ opomena	Proglašeni krivima, oslobođeni od kazne
2010.	16 430	13 271 (80,8%)	5 995 (45,2%)	6 750 (50,9%)	335 (1,4%)	191 (1,4%)
2011.	17 380	14 283 (82,2%)	6 645 (46,5%)	7 092 (49,7%)	264 (1,85%)	282 (1,9%)
2012.	16 519	13 536 (81,9%)	6 380 (47,1%)	6 626 (48,9%)	196 (1,5%)	334 (2,5%)
2013.	17 540	13 892 (79,2%)	6 376 (45,9%)	6 923 (49,8%)	174 (1,3%)	419 (3,0%)

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku.

Tablica 2.

Prijavljene, optužene i osuđene osobe za kazneno djelo
nasilničkog ponašanja u obitelji, čl. 215.a KZ-a

Godina	Prijave	Optužbe	Osuđe
2001.	130	22 (16,9%)	19 (14,6%) (86,4%) - u odnosu na optužbe
2002.	286	117 (40,9%)	94 (32,9%) (80,3%)
2003.	491	254 (47,6%)	214 (43,6%) (84,2%)
2004.	765	413 (53,3%)	360 (47,1%) (87,2%)
2005.	996	575 (57,7%)	490 (49,2%) (85,2%)
2006.	1 220	771 (63,2%)	630 (51,6%) (81,7%)

Nastavak tablice 2.

Godina	Prijave	Optužbe	Osude
2007.	1 240	807 (65,1%)	625 (50,4%) (77,5%)
2008.	1 127	850 (73,4%)	676 (59,9%) (79,5%)
2009.	1 046	851 (81,4%)	673 (64,3%) (79,1%)
2010.	905	709 (78,3%)	498 (55,0%) (70,2%)
2011.	730	615 (84,25%)	428 (58,6%) (69,6%)
2012.	491	441 (89,8%)	354 (72,1%) (80,3%)
2013.	51	141	50

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku.

Tablica 3.

Optužene osobe prema vrsti odluke za kazneno djelo nasilničkog ponašanja
 u obitelji, čl. 215.a KZ-a

Godina	Ukupno	Proglašene krivima	Nisu proglašene krivima			
			Obustava kaznenog postupka	Oslobađajuća presuda	Odbijajuća presuda	Neubrojive osobe
2001.	22	19	1	-	2	-
2002.	117	94	6	4	13	-
2003.	254	214	14	4	21	1
2004.	413	360	19	9	23	2
2005.	575	490	29	15	33	8
2006.	771	630	46	24	56	15
2007.	807	625	70	12	89	11
2008.	850	676	41	23	87	23

Nastavak tablice 3.

2009.	851	673	40	30	94	14
2010.	709	498	65	30	105	11
2011.	615	428	54	19	101	13
2012.	441	354	40	14	28	5
2013.	141	50	53	19	19	-

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku.

Tablica 4.

Osuđene osobe prema izrečenim sankcijama za kazneno djelo
nasilničkog ponašanja u obitelji, čl. 215.a KZ-a

Godina	Ukupno osuđene	Bezuvjetno		Uvjetno		Sudska opomena	Odgojne mjere	Maloljetnički zatvor
		Zatvor	Novčana	Zatvor	Novčana			
2001.	19	3	2	14	-	-	-	-
2002.	94	11	5	75	-	3	-	-
2003.	214	15	6	192	-	1	-	-
2004.	360	34	3	320	1	1	1	-
2005.	490	59	7	420	1	1	2	-
2006.	630	81	3	544	-	-	1	1
2007.	625	107	6	511	-	-	1	-
2008.	676	98	-	577	-	-	1	-
2009.	673	109	-	564	-	-	-	-
2010.	498	94	-	403	-	-	-	1
2011.	428	91	-	334	-	-	3	-
2012.	354	69	-	285	-	-	-	-
2013.	50	13	-	37	-	-	-	-

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku.

Brojčani pokazatelji odnose se na promatrano razdoblje od 2001. do zaključno s 2013. godinom, što omogućuje praćenje pojave nasilja u obitelji unutar tog razdoblja i usporedbu prekršajnog i kaznenog okvira s obzirom na broj osuđenih osoba kao i vrste sankcija. Do 2001. godine u prekršajnom području dvije godine bio je u primjeni OZ/97, a nasilje u obitelji propisano je kao kazneno djelo od 2000. godine.

U prekršajnopravnom području uočen je stalni porast broja okrivljenih i proglašanih krivima, osim što je u 2012. godini uočen manji pad, a nakon toga je opet u 2013. godini broj rastao. Zanimljivo je primijetiti da je u istoj godini

došlo do manjeg pada broja osuđenih osoba za kazneno djelo nasilja u obitelji, iako je u prekršajnopravnom području od početka promatranog razdoblja uočen kontinuirani porast broja osuđenih osoba te je u 2013. godini dosegnuo broj od 13 892 osobe koje su proglašene krivima (u istoj godini okrivljeno je 17 540 osoba). Najveći rast broja osoba proglašanih krivima za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji zabilježen je u razdoblju od 2004. do 2009. godine, tako da je od 360 dosegnuo broj od 673. Nakon 2009. godine dolazi do permanentnog smanjenja broja optuženih i osuđenih osoba.

Kontinuirani porast broja okrivljenih i osuđenih osoba za prekršaj nasilja u obitelji (osim manjeg pada u 2012. godini) može se dovesti u vezu i s presudom *Maresti* jer se vodilo računa već kod pokretanja postupka da se ne pokreće istovremeno kazneni i prekršajni postupak kada se radi o istom činjeničnom okviru kako bi se izbjegla povreda načela *ne bis in idem*, osobito imajući u vidu da je ESLJP kao polazište za ocjenu primjene načela *ne bis in idem* uzeo činjenični supstrat, a ne zakonsku kvalifikaciju djela. Na tako veliku razliku između broja osoba koje su proglašene krivima za kazneno djelo iz članka 215.a KZ-a i prekršaja nasilja u obitelji svakako je utjecao i široko određen krug osoba koje prema ZZNO-u spadaju u krug obitelji, kao i precizno određeni modaliteti počinjenja prekršaja kroz različite vrste radnji. Svakako ne treba zanemariti činjenicu da je za prekršajnu odgovornost dovoljno postupanje u nehaju te da je dovoljan jednokratni čin nasilja, koje se ne mora ponavljati kroz izvjestan vremenski razmak. Naravno, više optimizma donijela bi situacija u kojoj se evidentira stalan pad broja okrivljenih i proglašanih krivima za prekršaj nasilja u obitelji.

Uspoređujući odnose brojeva oba područja kažnjavanja, možemo uočiti velike razlike unutar svakog promatranog razdoblja. Tako je u 2001. godini osuđeno 19 osoba za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji (130 prijava, 22 optužbe), dok je u istoj godini 1 568 osoba proglašeno krivima za prekršaj nasilja u obitelji (1 904 okrivljene osobe). U odnosu na prekršaje najveći porast broja osoba koje su proglašene krivima bio je između 2001. i 2004. godine, što ne čudi jer je 2003. godine stupio na snagu Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji koji je odredio široki krug osoba koje prema Zakonu čine obitelj, a ujedno je konkretizirao modalitete nasilničkog ponašanja, što je sve znatno proširilo područje kažnjivosti. Kao što je već prije istaknuto, KZ/97 odredio je uži krug osoba koje čine obitelj i veću količinu i intenzitet radnje počinjenja, iako je iz sudske prakse razvidno da je u izvjesnom broju slučajeva moguće potpuno ili djelomično preklapanje zakonskog opisa prekršaja i kaznenog djela. Isto tako sudska praksa prekršajnog područja suđenja pokazala je da se prekršajni postupak pokretao zbog prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji i kod većeg intenziteta i količine inkriminirane radnje te u slučajevima kada je kao posljedica nastupila teška tjelesna ozljeda. Velike razlike u broju ukupno osuđenih

za kazneno djelo i broju proglašanih krivima za prekršaj protežu se kroz čitav promatrani period, tako su primjerice u 2011. godini za prekršaj proglašene krivima 14 283 osobe (17 380 okrivljenih), a za kazneno djelo 428 osoba (730 prijave, 615 optužbe).

Što se tiče izrečenih sankcija za kazneno djelo iz članka 215.a KZ-a, kroz čitavo promatrano razdoblje najviše je izrečenih uvjetnih osuda, potom slijedi bezuvjetna kazna zatvora, novčana kazna, odgojne mjere, sudska opomena i maloljetnički zatvor. Tako su u 2001. godini, u kojoj je evidentiran najmanji broj ukupno osuđenih osoba unutar promatranog razdoblja (19), izrečena 3 bezuvjetna zatvora, 2 novčane kazne i 14 uvjetnih kazni zatvora, dok je u 2009. godini, u kojoj je evidentiran najveći broj ukupno osuđenih osoba (673), izrečeno 109 bezuvjetnih kazni zatvora i 564 uvjetne kazne zatvora, a nije izrečena niti jedna novčana kazna niti bilo koja druga sankcija.

Prekršajnopravno područje razlikuje se od kaznenopravnog i prema načinu propisivanja glavne kazne, tako je za prekršaj kao glavna kazna propisana novčana kazna, a kazna zatvora je alternativna kazna. Sve to očituje se i kroz omjer broja izrečenih novčanih kazni i kazni zatvora za prekršaje nasilja u obitelji. U 2001. godini ukupnom broju osoba proglašanih krivima (1 568) izrečeno je 525 kazni zatvora, 858 novčanih kazni i 185 opomena, dok je u 2011. godini, u kojoj je evidentiran najveći broj osoba proglašanih krivima (13 536), izrečeno 6 380 kazni zatvora i 6 626 novčanih kazni, 196 opomena, a 282 osobe proglašene su krivima i oslobođene od kazne.

Kroz sve promatrane godine kontinuirano se smanjivala razlika između broja izrečenih novčanih kazni i kazni zatvora. No, valja napomenuti da je unutar broja izrečenih kazni zatvora sadržan veći broj uvjetnih osuda. Promjene u politici kažnjavanja u vidu povećavanja broja kazni zatvora (uvjetnih i bezuvjetnih), u odnosu prema broju izrečenih novčanih kazni te rast broja osoba koje su proglašene krivima i oslobođene od kazne evidentna je posljedica sagledavanja složenosti nepovoljne situacije u koju se dovode ostali članovi obitelji (žrtve) u slučaju kada sud okrivljeniku izriče novčanu kaznu koja je u biti kazna svim članovima obitelji, najčešće žrtvama nasilja. Na taj način odabir kazne ne postiže svrhu jer ne pogađa osobno samog počinitelja prekršaja, tako da nemali broj žalbi podnose u korist okrivljenika s obzirom na odluku o kazni upravo same žrtve nasilja koje spadaju u krug ovlaštenih osoba za podnošenje žalbe.

Uspoređujući podatke, možemo zaključiti da je poražavajuće velik broj osoba protiv kojih je pokrenut prekršajni postupak i broj osoba koje su proglašene krivima za prekršaj nasilja u obitelji. Međutim, promatrajući brojčano izraženu pojavu nasilja u obitelji u širem kontekstu, imajući u vidu sve druge napore (osim kaznenopravne prisile) usmjerene na suzbijanje nasilja u obitelji kroz različite institucionalne oblike djelovanja i međuinstitucionalnu suradnju,

isto tako možemo zaključiti da su omjeri brojeva pokazatelj visoko postignutog stupnja osviještenosti o neprihvatljivosti takvog ponašanja i učinkovitosti zakonodavnog okvira koji kroz instrumente represivnog i zaštitnog djelovanja ostvaruje preventivnu ulogu u kaznenopravnom području u kojem se evidentira bitno manji broj osuđenih osoba.

5. PREKRŠAJNOPRAVNI INSTRUMENTI ZAŠTITE

Naprijed istaknuti brojevi pokazatelji transparentno pokazuju koliko je velik broj osoba evidentiranih kao počinitelja prekršaja nasilja u obitelji, a time i važnost instrumenata kojima se u prekršajnom području suđenja može učinkovito djelovati, represijom prema počinitelju i zaštitom prema žrtvi nasilja.

Granice pravnog okvira uloge prekršajnog područja u zaštiti od nasilja u obitelji determinirane su Zakonom o sudovima (Narodne novine broj 28/13, 148/13) koji u članku 3. propisuje da sudovi štite Ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonima utvrđeni pravni poredak Republike Hrvatske te osiguravaju jedinstvenu primjenu prava, ravnopravnost i jednakost svih pred zakonom, a u članku 5. ističe da sudovi sude na temelju Ustava, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih izvora prava. Djelokrug nadležnosti suđenja prekršajnih sudova i Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske određen je u člancima 23. i 26. istog Zakona.

Materijalnopravni i procesnopravni okvir određen je u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji i Prekršajnom zakonu. Sve te odredbe treba sagledati kroz svrhu ZZNO/09 propisanu u članku 1. stavku 2.: *„Svrha je ovoga Zakona prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju, te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja.“*

Osobito je važna brza i učinkovita zaštita žrtve nakon počinjenog nasilja i nakon što žrtva odluči prijaviti počinitelja i zatražiti zaštitu i pomoć. Da bi se osigurali uvjeti brze pomoći i zaštite, člankom 19. ZZNO/09 propisano je *„(1) Zaštitne mjere iz članka 11. stavka 2. podstavka 2., 3. i 4. ovoga Zakona mogu se primijeniti prije pokretanja prekršajnog postupka.“*³⁶

³⁶ *„2. Zaštitne mjere iz stavka 1. ovoga članka primijenit će se na prijedlog osobe izložene nasilju ili ovlaštenog tužitelja uz prethodnu suglasnost žrtve radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji. 3. Sud će donijeti odluku iz stavka 1. ovoga članka, odmah bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga. 4. Odluku iz stavka 3. ovoga članka sud će staviti izvan snage ukoliko predlagatelj iz stavka 2. ovoga članka u roku od osam dana od dana donošenja odluke ne podnese optužni prijedlog.“*

O navedenim mjerama sud odlučuje rješenjem u kojem obrazlaže zašto smatra da je u konkretnom slučaju riječ o otklanjanju izravne životne ugroženosti. Sudska praksa pokazuje da prijedlog u svezi s člankom 19. uglavnom podnosi žrtva, puno rjeđe tužitelj koji bira procesni instrument iz članka 130. PZ/09, mjere opreza. Naime, u postupku za prekršaje propisane zakonom, nakon što je podnesen optužni prijedlog, sud može po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužitelja obrazloženim rješenjem odrediti da se protiv okrivljenika primijeni jedna ili više mjera opreza ako je to potrebno radi osiguranja nazočnosti okrivljenika u postupku, sprječavanja okrivljenika da čini nove prekršaje ili da spriječi ili oteža dokazivanje u postupku.³⁷ Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog za određivanje odnosno produljenje mjere opreza i rješenja kojim se ukida primijenjena mjera opreza nije dopuštena žalba. Protiv rješenja kojim se određuje ili produljuje mjera opreza pravo žalbe ima okrivljenik. Ako je prije ili tijekom trajanja postupka prema okrivljeniku određena mjera opreza, koja po svojem sadržaju i svrsi odgovara zaštitnoj mjeri koja je odlukom o prekršaju primijenjena prema okrivljeniku, vrijeme trajanja mjere opreza uračunava se u vrijeme trajanja primijenjene zaštitne mjere. Tužitelj vrlo često naredbom određuje mjeru opreza zabrane približavanja i uspostavljanja veze s određenom osobom (žrtvom nasilja), koju sud nakon što je podnesen optužni prijedlog rješenjem produljuje.

³⁷ Mjere opreza su zabrana napuštanja boravišta bez dozvole suda, zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabrana poduzimanja određene poslovne aktivnosti, privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice, sa zabranom prijelaza, privremeno oduzimanje vozačke dozvole za upravljanje vozilom ili dozvole za upravljanje plovilom, zrakoplovom ili drugim prijevoznim sredstvom. Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti stan te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim, izvanbračnim ili bivšim bračnim drugom, s djecom svakog od njih, roditeljima, posvojenikom, posvojiteljem i osobom s kojom ima zajedničku djecu, s istospolnim partnerom s kojim živi u životnoj zajednici i s bivšim istospolnim partnerom s kojim je živio u životnoj zajednici, osim ako se postupak vodi zbog prekršaja povezanih s nasiljem u obitelji. Mogu se odrediti tijekom cijeloga prekršajnog postupka, mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti odluke o prekršaju. Sud će svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja o mjeri opreza, ispitati po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerama opreza te ih rješenjem produljiti ili ukinuti ako one više nisu potrebne, a ukinut će ih prije proteka roka od dva mjeseca ako je za njima prestala potreba ili ako više nema zakonskih uvjeta za njihovu primjenu. U slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, jednu ili više mjera opreza iz stavka 2. članka 130. mogu privremeno, a najdulje do osam dana, naredbom odrediti policija i inspeksijska tijela državne uprave prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja. Ako policija ili inspeksijska tijela državne uprave u slučaju iz stavka 6. ovoga članka u roku od osam dana od dana određivanja mjere opreza ne podnesu optužni prijedlog s prijedlogom sudu da produlji primjenu mjere opreza ili ako nakon podnošenja takvoga zahtjeva sud o mjeri opreza ne odluči u daljnjem roku od tri dana, primijenjena mjera opreza prestaje.

Usporedbom članka 19. ZZNO/09 i članka 130. PZ/07 mogu se vidjeti sličnosti i razlike. Članak 19. ZZNO/09 instrument je u rukama žrtve i tužitelja, a preduvjet primjene je da se radi o izravnoj životnoj ugroženosti, dok je članak 130. PZ/07 procesni instrument tužitelja i suda, radi osiguranja nazočnosti okrivljenika u postupku, sprječavanja okrivljenika da čini nove prekršaje ili da spriječi ili oteža dokazivanje u postupku. Sudska praksa VPSRH pokazuje da se često ne prepoznaje razlika između tih dvaju instituta zaštite, navođenjem u žalbama da nije bilo uvjeta za određivanje mjere opreza jer sud nije obrazložio na temelju kojih je činjenica i okolnosti utvrdio da je žrtva izravno životno ugrožena od okrivljenika. Isto tako u žalbama protiv rješenja o određenim mjerama opreza (u pravilu te su žalbe podnesene putem branitelja) u postupcima zbog prekršaja iz ZZNO/09 ističe se da je određivanjem mjere opreza povrijeđeno okrivljenikovo pravo na obitelj i dom, osobito kada se zabrana približavanja odnosi na djecu, iako je člankom 130. stavkom 3. jasno propisano da se zabrana ograničavanja tih prava ne odnosi na postupke koji se vode zbog prekršaja nasilja u obitelji.

Osim navedenog vrlo je učinkovit instrument zaštite uhićenje i zadržavanje okrivljenika (članak 134. i članak 135. PZ/09).³⁸ Ukupno trajanje zadržavanja u prekršajnom postupku ne može biti dulje od 15 dana prije donošenja nepravomoćne presude te još najviše 15 dana nakon donošenja nepravomoćne presude u slučaju kada se nakon donesene nepravomoćne presude, protiv okrivljenika može produljiti ili odrediti zadržavanje ako je izrečena kazna zatvora ili maloljetnički zatvor, a osobite okolnosti opravdavaju bojazan da će počinuti istovrsni prekršaj (članak 135. stavak 3.).³⁹

Nadalje, da bi se osigurala brza i učinkovita prekršajnoppravna reakcija na počinjeno nasilje odgovarajućom zaštitom žrtve i odvraćanjem počinitelja od nasilničkog ponašanja, člankom 5. ZZNO/09. propisano je: „... *sva nadležna*

³⁸ Policija je ovlaštena uhititi osobu zatečenu u počinjenju prekršaja propisanog zakonom ako postoje razlozi za zadržavanje iz članka 135. ovoga Zakona, a o uhićenju će obavijestiti nadležno tijelo socijalne skrbi ako je potrebno poduzeti mjere za zbrinjavanje djece i drugih članova obitelji uhićenika o kojima se on brine, dok će u postupku povezanom s nasiljem u obitelji obvezno odmah obavijestiti centar socijalne skrbi radi mogućeg zbrinjavanja članova obitelji oštećenih tim nasiljem, uhićenika će uz optužni prijedlog dovesti sucu ili ga pustiti na slobodu čim prestane potreba lišenja slobode, a najkasnije u roku od 12 sati od uhićenja. Ako je protiv određene osobe podnesen optužni prijedlog za prekršaj propisan zakonom, a riječ je o prekršaju protiv javnog reda i mira, prekršaju vezanom za nasilje u obitelji ili prekršaju za koji se može izreći kazna zatvora ili novčana kazna veća od 10.000 kuna, sud može sam ili na prijedlog tužitelja, nakon što je ispitao okrivljenika i utvrdio da ne postoje razlozi za odbacivanje optužnog prijedloga iz članka 161. PZ/09, odrediti zadržavanje te osobe.

³⁹ Ako Visoki prekršajni sud ukine nepravomoćnu presudu i predmet vrati na ponovno suđenje, ispitat će postoji li i dalje osnova za zadržavanje okrivljenika iz stavka 3. članka 135. i može produljiti zadržavanje najviše do petnaest dana.

tijela koja poduzimaju radnje vezane za nasilje u obitelji postupat će hitno, svi postupci pokrenuti po ovom Zakonu su hitni“.⁴⁰

Način postupanja svih tijela u postupcima iz ZZNO/09 propisan je u članku 6. istog Zakona,⁴¹ a člankom 8. istog Zakona propisana je obveza prijavljivanja počinjenja nasilja u obitelji.⁴²

Odlučnost u zahtijevanju provedbe svega navedenog izražena je u prekršajnoj odredbi članka 21. ZZNO/09: „*Novčanom kaznom u iznosu od najmanje 3.000,00 kuna kaznit će se osobe iz članka 8. ovoga Zakona koje ne prijave policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji iz članka 4. ovoga Zakona za koje su saznale obavljajući svoju djelatnost.*“

Osim kazni i zaštitnih mjera propisanih ZZNO/09, Zakonom o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona (Narodne novine broj 39/13), člankom 15. izmijenjen je članak 45. PZ/09 propisivanjem: „*Posebne obveze uz uvjetnu osudu*“ te je, između ostalih, u katalog posebnih obveza uvrstio i „*napuštanje doma na određeno vrijeme ako se radi o djelima obiteljskog nasilja*“, što upućuje na permanentni razvoj prekršajnopravne zaštite od nasilja u obitelji. Člankom 173. PZ/07: „*Ispitivanje svjedoka i vještaka*“, sva prava svjedoka, dakle i žrtve nasilja u obitelji i djece svjedoka, u prekršajnom postupku osigurana su smislenom primjenom Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine broj 158/08, 76/09, 80/11, 91/12, 143/12, 56/13 i 145/13).⁴³ Nadalje, PZ/07 propisuje

⁴⁰ Sudskim poslovnikom (Narodne novine broj 37/14 i 49/14) također je propisana obveza prioritelnog vođenja prekršajnog postupka u predmetima zbog prekršaja nasilja u obitelji.

⁴¹ „(1) U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji službe socijalne skrbi i zdravstvene ustanove te druga nadležna tijela dužna su voditi brigu o svim potrebama žrtve i omogućiti joj pristup odgovarajućim službama.(2) Počinitelju nasilja službe iz stavka 1. ovoga članka dužne su pružiti odgovarajuću informaciju o svim njegovim pravima. (3) U slučajevima pokretanja prekršajnog postupka u kojem se kao žrtva pojavljuje dijete, nadležni sud dužan je, bez odgode, o tome obavijestiti ustanove socijalne skrbi radi poduzimanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.(4) Interesi djeteta izloženog nasilju u obitelji prioritetni su u svim postupcima.“

⁴² „Zdravstveni radnici, stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi, obiteljske prevencije i zaštite, odgoja i obrazovanja te stručni radnici zaposleni u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama, udrugama civilnog društva u djelokrugu djece i obitelji obvezni su prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji iz članka 4. ovoga Zakona za koje su saznali u obavljanju svojih poslova.“

⁴³ „Pri ispitivanju svjedoka i vještaka u prekršajnom postupku primjenjivat će se smisleno odredbe koje važe u Zakonu o kaznenom postupku za ispitivanje svjedoka i vještaka, osim ako ovim Zakonom nije što drukčije određeno (članak 166. stavak 2., članak 167. stavak 7. i članak 168. stavak 2.).“ Tako se, primjera radi, poziv djetetu svjedoku upućuje preko roditelja ili skrbnika (članak 287. stavak 2. ZKP/08). Isto tako treba voditi računa o članku 53. ZKP/08: „(1) Ako je oštećenik dijete, a interesi djeteta su u suprotnosti s interesima roditelja, tijelo koje vodi postupak pozvat će nadležno tijelo socijalne skrbi da djetetu imenuje posebnog skrbnika ako je to potrebno radi zaštite njegovih interesa. (2) Ako je oštećenik dijete ili osoba lišena poslovne sposobnosti, njegov zakonski zastupnik ili poseban skrbnik ovlašten je davati sve

da se u slučaju kada ne sadržava odredbe o pojedinim pitanjima postupka, na odgovarajući način, kada to bude primjereno svrsi prekršajnog postupka, primjenjuju odredbe Zakona o kaznenom postupku da bi se osiguralo pravično vođenje prekršajnog postupka, zaštita ljudskih prava, pravilno utvrđivanje činjenica i zakonito odlučivanje o prekršajnoj odgovornosti (članak 82. stavak 3. PZ/07). Bez obzira na jednostavniju formalnu proceduru, uz već propisane garancije procesnih prava okrivljenika i oštećenika, dodatno se jamči pravedno i zakonito postupanje, o čemu posebno treba voditi računa s obzirom na to da je PZ/07 odredio da se postupak zbog prekršaja nasilja u obitelji vodi prema odredbama koje propisuju vođenje žurnog postupka.

Procjenjujući sve istaknute materijalnopravne i procesnopravne odredbe prekršajnog prava u svjetlu definicije prekršaja i definicije kaznenog djela kao kažnjivih radnji, osobito imajući u vidu da se kod prekršaja radi o manjem stupnju povrede vrijednosti koje se njima štite, što rezultira u odnosu na prekršaje nasilja u obitelji puno širim modalitetom radnje počinjenja koja ne spada u područje kaznenopravne zaštite, možemo konstatirati da se prekršajnom zaštitom može učinkovito prevenirati da se počinitelji te vrste prekršaja ne evidentiraju i kao počinitelji najtežih kaznenih djela. Naprijed navedeni brožčani podaci pokazuju da je riječ o velikom broju osoba koje su počinile bilo koji oblik nasilja u obitelji, tako da, uzevši u obzir da se u znatnom broju slučajeva radi o jednokratnom činu nasilja, ima dovoljno mogućnosti, s obzirom na zakonom određene instrumente zaštite i represije, djelovanja na počinitelja da se ubuduće kloni takvih ponašanja. Naravno, osim specijalpreventivne uloge velika je važnost i generalne prevencije prekršajnog područja suđenja upravo zbog tako velikog broja evidentiranih počinitelja i različitosti radnje počinjenja prema vrsti i stupnju intenziteta

6. ZAKLJUČAK

Prekršajnopravna zaštita od nasilja u obitelji jedan je od instrumenata kojim se ostvaruje Ustavom Republike Hrvatske zajamčena zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda te zaštita obitelji koja je pod posebnom zaštitom države. Razvoj prekršajnopravne zaštite usko je povezan s međunarodnim ugovorima koje je preuzela Republika Hrvatska a reguliraju to područje. Temeljna konvencijska prava i temeljna prava zajamčena Ustavom mogu se učinkovito štititi pravilnom primjenom svih zakonom propisanih materijalnopravnih i proces-

izjave i poduzimati sve radnje na koje je prema ovom Zakonu ovlašten oštećenik. (3) Iznimno od odredbe stavka 2. ovog članka, oštećenik koji je navršio šesnaest godina života može sam davati izjave i poduzimati radnje u postupku.“

nopravnih instrumenata. Nedostaci odgovarajućeg pravnog okvira u samom početku propisivanja nasilja u obitelji kao prekršaja bitno su utjecali na nedovoljnu učinkovitost, pa je bila neminovna permanentna reforma prekršajnog prava koja je pratila i reformu kaznenopravne zaštite te nove međunarodne ugovore koji su stavili poseban naglasak na zaštitu žena od svih oblika nasilja kao i zaštitu od nasilja u obitelji.

Djelovanje institucija Europske unije isto tako je usmjereno prema istaknutom cilju, slijedom čega je donesena Rezolucija Europskog parlamenta od 25. veljače 2014. s preporukama Komisiji o borbi protiv nasilja nad ženama koja između ostalog uzima u obzir Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istambulska konvencija) i članak 11. stavak 1. točku (d) Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena koju je Glavna skupština UN-a usvojila Rezolucijom 34/180 od 18. prosinca 1979. U Rezoluciji je istaknuto da je rodno uvjetovano nasilje u Direktivi 2012/29/EU o uspostavi minimalnih standarda prava potpore i zaštite žrtava kaznenih djela definirano kao usmjereno protiv osobe zbog njezina spola, spolnog identiteta ili spolnog izražavanja ili koje nerazmjerno više pogađa osobe jednog spola budući da ono žrtvama može prouzročiti tjelesnu, spolnu, emocionalnu ili psihičku štetu ili gospodarski gubitak i da se shvaća kao oblik diskriminacije i kršenja temeljnih sloboda žrtve te da uključuje nasilje u bliskim vezama, spolno nasilje (uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje i uznemiravanje), trgovanje ljudima, ropstvo i različite oblike štetnih praksi, kao prisilan brak, sakaćenje ženskih spolnih organa i takozvane „zločine iz časti“. Sve navedeno možemo promotriti u svjetlu Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji propisanih modaliteta počinjenja prekršaja, ali i kaznenih djela propisanih Kaznenim zakonom.

Imajući u vidu da rodno uvjetovano nasilje uključuje žrtve i počinitelje svih dobi, obrazovanja, ekonomskog statusa i društvenog položaja, jasno je da je riječ o ponašanjima temeljenim na tradicijski i odgojno usađenim obrascima u kojima bez obzira na brze društvene promjene, ekonomski razvoj i sve veću dostupnost informacijama svih vrsta, muškarac još uvijek ima dominantnu poziciju moći. Svemu tome dodatno pogoduje ekonomska kriza koja pogađa gotovo sve strukture društva, tako da je obitelj destabilizirana društvenim previranjima i strahom od egzistencijalne nesigurnosti. Gubitak radnih mjesta, siromaštvo, nemogućnost zadovoljavanja osnovnih potreba obitelji pogoduje razvijanju ovisnosti o alkoholu, što sve rezultira stalnim porastom broja počinitelja nasilja u obitelji, kao što je transparentno prikazano kroz brojčane pokazatelje. Iako je evidentiran uistinu velik broj počinitelja prekršaja, to nije stvarno stanje jer se ne prijavljuje svaki čin nasilja. Sudska praksa je pokazala da mnoge žrtve prijavljuju počinitelja tek nakon dugogodišnje izloženosti psihičkom i fizičkom nasilju. Ozbiljnost problema prepoznala je država stvaranjem širokog

institucionalnog okvira borbe protiv nasilja u obitelji (policija, centri socijalne skrbi, zdravstvene ustanove, odgojno-obrazovne ustanove i pravosudna tijela), tako da nisu uključeni samo mehanizmi represije, nego i zaštite. Važnost odgovarajuće institucionalne reakcije te usku vezu u odlučivanju institucija, osobito u odnosu na najugroženiju skupinu – djecu, transparentno pokazuje odluka Ustavnog suda RH U-III-2182/2014. (Narodne novine broj 108/14). Stalnim usmjeravanjem snaga na suzbijanje nasilja u obitelji mogu se ostvariti daleko-sežno pozitivni rezultati u borbi protiv nasilja u širem smislu, u svim drugim područjima života, kao što je vršnjačko nasilje, zlostavljanje na poslu te svi drugi oblici nasilja koji sadržavaju radnju počinjenja najtežih kaznenih djela. Naime, istraživanja su pokazala da djeca koja su odrasla u obiteljima u kojima je nasilje kao ponašanje bilo „uobičajeni“ način rješavanja nesuglasica u većini slučajeva i sama prihvaćaju i primjenjuju takav obrazac ponašanja, ne samo unutar odnosa u obitelji nego i u drugim socijalnim kontaktima.

Možemo se zapitati koje su naše snage u zadaći suzbijanja nasilja u obitelji i kako ih najbolje iskoristiti. Prije svega, uvijek treba staviti naglasak na ljudski potencijal koji mora biti dovoljno educiran za pravilnu primjenu zakonskog okvira prekršajnopravne represije i zaštite s obzirom na specifičnost i važnost dobra koje se štiti. Široko određeni modaliteti radnje počinjenja prekršaja omogućuju pravovremenu reakciju na nasilničko ponašanje i počinitelja, dok je još s obzirom na intenzitet povrede u sferi prekršajnog suđenja. Na taj način može se prevenirati eskalacija nasilničkog ponašanja kao i činjenje najtežih kaznenih djela. Brza reakcija omogućena je manje složenom formalnom procedurom i instrumentima kojima se počinitelj udaljava od žrtve. Prednost postojanja prekršajnopravne i kaznenopravne zaštite upravo je u sinergiji djelovanja tih dvaju područja suđenja kojima se ostvaruje specijalna i generalna prevencija snagom oružja koje ovisi o intenzitetu povrede zaštićenih prava i težini posljedice, što sve osigurava žrtvama učinkovitu zaštitu ustavnih i konvencijskih prava, kao i specijalnu i generalnu prevenciju. Sve to tim više što je izmjenama zakonskog okvira i odgovarajućom institucionalnom suradnjom u zajedničkom djelovanju učinjen velik pomak u postavljanju jasnih granica u vođenju prekršajnog i kaznenog postupka te na taj način prevenirana povreda načela *ne bis in idem*, što potvrđuje novija sudska praksa Visokog prekršajnog suda RH.

LITERATURA

1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10), skraćeni naziv Europska konvencija o ljudskim pravima
2. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), <http://www.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti>

3. Konvencija o pravima djeteta (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 12/93)
4. Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama usvojena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. prosinca 1993., Rezolucija 48/104, <http://prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti>
5. Nacrt izvješća o preporukama Komisiji za borbu protiv nasilja nad ženama (2013/2004 (INL)) Odbora za prava žena i jednakost spolova Europskog parlamenta od 31. listopada 2013.
6. Rezolucija Europskog parlamenta od 25. veljače 2014. s preporukama Komisiji za borbu protiv nasilja nad ženama (2013/2004 (INL)), <http://www.europarl.europa.eu/sides>
7. Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – Istarska konvencija, <http://www.ured-ravnopravnost.hr>
8. Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe od 2014. do 2017. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2013.
9. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10 i 5/14)
10. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske U-III-2182/2014 (Narodne novine broj 108/14)
11. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj 137/09, 14/10 i 60/10)
12. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj 116/03)
13. Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije (Narodne novine broj 27/04)
14. Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načina prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj 195/11)
15. Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana (Narodne novine broj 29/05 i 78/06)
16. Prekršajni zakon (Narodne novine broj 107/07, 39/13 i 157/13)
17. Kazneni zakon (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11 i 77/11)
18. Kazneni zakon (Narodne novine broj 125/11 i 144/12)
19. Ministarstvo pravosuđa: Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zagreb, srpanj 2014.
20. Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 – pročišćeni tekst, 143/12, 56/13 i 145/13)
21. Obiteljski zakon (Narodne novine broj 162/97)
22. Obiteljski zakon (Narodne novine broj 75/14)
23. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (Narodne novine broj 92/14)
24. Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine broj 157/13)
25. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (Narodne novine broj 80/08 i 27/11)
26. Odluka o usklađivanju prekršajnog zakonodavstva Republike Hrvatske s Kaznenim zakonom (Narodne novine broj 79/12)
27. V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698
28. D. Novosel, M. Rašo, Z. Burić: Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Maresti protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 785-812
29. M. Bonačić, M. Rašo: Obilježja prekršajnog prava i sudovanja, aktualna pitanja i prioriteta *de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 439-472
30. E. Ivičević Karas, D. Kos: Primjena načela *ne bis in idem* u hrvatskom kaznenom pravu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 555-584

31. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine (Narodne novine broj 20/11)
32. S. Vračan: Procesnopravne mjere protiv počinitelja obiteljskog nasilja, Hrvatski ljetopis za kazнено pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 1/2009, str. 179-213
33. Državni zavod za statistiku: Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavni oblici 2007.–2010., studije i analize 111, autori: Dubravka Rogić-Hadžalić, Jadranka Kos, recenzija: prof. dr. sc. Ksenija Turković

Summary

PROTECTION AGAINST DOMESTIC VIOLENCE PROVIDED BY MISDEMEANOUR LAW

This paper examines the role of misdemeanour adjudication in combating domestic violence, with a short overview of the protection provided by criminal law. It begins by stating the key elements of the legal framework, highlighting the international agreements that directly or indirectly concern the field of protection against domestic violence, as well as Croatian legislation dealing with this area of protection through misdemeanour law. The difference between the protection provided by misdemeanour law and that provided by criminal law, the limits of the scope of protection, and the interrelation of these two areas are shown through the example of a judgment of the Supreme Court of the Republic of Croatia in the light of judgments rendered by the European Court of Human Rights. Also for the sake of providing examples, particular modes of the commission of domestic violence as a misdemeanour offence are also provided. In order to compare the trend of the number of convicted persons through a monitored period in both areas of legal protection, figures are given for misdemeanour offences of domestic violence and figures for the criminal offences of domestic violence. By highlighting the legally prescribed mechanisms for reacting against the committed violence, as well as the possibility of implementing repressive measures against the perpetrator and protecting the victim, the author points out the possibility of effectively suppressing domestic violence in misdemeanour proceedings.